

על פי התורה אשר יורוך

Yorucha

IN-DEPTH BUSINESS HALACHA CURRICULUM

קובץ מראי מקומות עומקא דדינא

הלכות השגת גבול ג

INFRINGEMENT & COMPETITION

THE DISTRIBUTION OF THIS VOLUME HAS BEEN DEDICATED IN MEMORY OF

רצ"ל RAV YEHUDA KELEMER

WHOSE PERSISTENCE AND DEVOTION TO THE STUDY OF YORUCHA
SERVED AS THE CATALYST FOR THE CREATION OF THE WEST HEMPSTEAD CHABUROS

YOUNG ISRAEL OF WEST HEMPSTEAD
LED BY R' DOVID FELT, R' AARON GERSHONOWITZ

EITZ CHAYIM OF DOGWOOD PARK
LED BY RABBI DOV GREER

IN-DEPTH BUSINESS HALACHA CURRICULUM

Prepared by HaRav Chaim Weg

Rosh Kollel of Kollel Zichron Gershon - Bais HaVaad Dayanus Kollel

Rav Dovid Grossman
Rosh Bais HaVaad

Rabbi Yaakov Tescher
Director of Torah Projects

Reb EC Birnbaum
Chief Marketing Officer

Rav Baruch Fried
Dayan and Yorucha Project Editor

Rabbi Ariel Ovadia
Yorucha Content Editor

Rabbi Chaim Belsky
Head of Yorucha Development

A project of **BAIS HAVAAD**
HALACHA CENTER

1.888.485.VAAD(8223) | 732.232.1412

WWW.BAISHAVAAD.ORG/YORUCHA

YORUCHA@BAISHAVAAD.ORG

105 RIVER AVENUE, SUITE #301, LAKEWOOD, NJ 08701

BAIS HAVAAD DIVISIONS

Business
Halacha
Services

Bais Din
& Dispute
Resolution

Zichron
Gershon Kollel
for Dayanus

Medical
Halacha
Center

Kehilla &
Bais Din Primacy
Initiative

Halachic Awareness
& Education

תוכן הענינים

חלק א' - יורד לאומנות חבירו

- 8גדר האיסור
- 11מתי יכול לעכב התחרות
- 15דין האביאסף
- 18השגת גבול בשיבות ובתי כנסיות
- 25לקיחה מחנות שנפתחה באיסור

חלק ב' - דיני יום השוק וטובת הלקוחות

- 28דיורי חוץ שבאו למכור בעיר בזמן השוק
- 32אם מותר למכור גם לבני העיר
- 34טובת הלקוחות: למכור בזול
- 37לעכב התחרות ע"י הממשלה

חלק ג' - עני המהפך בחררה

- 42מחזור אחר מציאה וקדמו אחר
- 43מחזור אחר מקח וקדמו אחר
- 51בגדר "מהפך"
- 55עני המהפך בשידוכים
- 58קדם להמהפך בשוגג

חלק ד' - דיני מערופיא

- 62מקור דין מערופיא
- 70לוקח שכבר נכנס לחנות חבירו
- 72לפרסם לרבים שיש לו חנות
- 73אם כבר לקח מערופיא של חבירו

In memory of
HARAV YOSEF GROSSMAN ZT"L
לע"נ הרב יוסף ישראל ב"ר משה גרוסמן זצ"ל

LOWINGER FAMILY
ר' מאיר משה בן בן ציון הלוי ז"ל • מינקא בת משה שמואל
ע"ה • ר' דוד בן ברוך בענדיט ז"ל • גאלדא בת משה דוד
ע"ה • ר' יונה בן יצחק ז"ל • מרים בת חיים ע"ה

**ARYEH WEISS
& FAMILY**

THE KUTOFF FAMILY
לע"נ ישראל ליב בן מרדכי ז"ל, ברכה
לאה בת אריה לייב ע"ה

**MR. HOWARD
ZUCKERMAN Z"L**
ר' צבי יעקב בן פסח יהודה ז"ל
By his wife Mrs. Rosalyn Zuckerman

**BARRY LEBOVITS
& FAMILY**

the program that is transforming the way from business is conducted

CORE COMPONENTS OF OUR PROGRAM

1

MAREH MEKOMOS BOOKLET

A set of carefully curated source sheets created by expert Dayanim in the field, which enables you to learn the sugya in depth and gain a thorough understanding of the topic and its intricacies.

2

AUDIO BLATT SHIUR

A daily 15-minute audio shiur delivered by a Dayan who serves as your "virtual chavrusa" and walks you through the entire limud for the day, helping to connect it into a cohesive sugya.

3

WEEKLY OVERVIEW VIDEO

At the culmination of each week's learning, an overview/halacha l'maaseh shiur is presented, where the concepts internalized through the week come to life in real-life workplace scenarios.

4

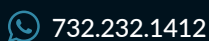
BUSINESS HALACHA DAILY Q&A

Daily 3-5 minute videos that are in sync with the topics of the Yorucha Curriculum, and go through practical questions and answers on the subject at hand.

ATTENTION CHABUROS: Additional zoom Q&A sessions can be arranged | Need help finding a Rosh Chabura? Contact us

Join as an individual, as a community with your shul and chavrusos, or a business!

Receive your content via

732.232.1412

888.485.VAAD(8223) #302

yorucha@baishavaad.org

baishavaad.org/yorucha

— INFRINGEMENT & COMPETITION —

Sugya Introduction

Concepts that will be discussed in this series of shiurim

1. YORED B'UMNASO SHEL CHAVERO

The Gemara in Sanhedrin discusses the concept of “*yored b'umnaso shel chavero*”, infringing upon the livelihood of another. In certain cases, doing so would be permitted entirely, in others it would technically be permitted but doing so would be discouraged as unfitting for a righteous person, and in some cases it would be completely forbidden.

Halacha differentiates between a new competitor who is a “*bar masa*”, meaning he lives in the same town as the store he wishes to open, and one who is “*aino bar masa*”, meaning he does not live in-town. Additionally, there are halachic differences between where the new competitor is “*pasak l'chiyuso*”, causing his friend to lose his livelihood completely by putting him out of business, and where he is “*machlish l'chiyuso*”, causing him to make less profit but not destroying his business completely. The differences between these two situations will be discussed in this segment.

Halacha also distinguishes between opening a permanent store to obtain the local business, as opposed to “*yom hashuk*”, a market day when many out-of-towners come to town to purchase goods and many vendors from far and wide come to sell their goods. We will discuss what qualifies as “*yom hashuk*” in contemporary times and how this affects the relevant halachos.

We will also see that Halacha provides certain leniencies when the new competitor is selling a product of different quality than what is currently available. We will discuss how dissimilar a product must be to be considered “different” in this regard and how that will ultimately affect the Halacha.

2. ANI HAMEHAPECH BECHARARA

Ani mehapech b'charara is a concept discussed in the Gemara that literally translates as “a poor man is trying to acquire a pastry”. It refers to any case where someone is in the process of attempting to acquire a specific item and someone else tries to preempt him. We will discuss whether and when this is forbidden. We will also discuss to whom the prohibition of *ani hamehapech becharara* applies - is it only to a buyer or to the seller as well.

There is a major dispute amongst the Poskim whether the prohibition of *ani hamehapech becharara* applies to *metzios* - ownerless items - as well. Perhaps it is only by sales that we expect the newcomer to try his hand elsewhere, whereas by a *metzia* we cannot assume such items can be found elsewhere. This would be very relevant where a unique deal is available that cannot be procured any other way.

3. MARUFIAH

The concept of “*marufiah*” refers to a case where someone has a steady customer who has been purchasing from him in the past, and a competitor now wants to lure that customer away with better offers to purchase from him. There are different customs regarding whether this is permitted, and we will be studying the reason behind the two opinions, and where it applies. As we shall see, this doctrine may provide a source for copyright laws in Halacha.

BUSINESS HALACHA daily

BAIS HAVAAD HALACHA CENTER

QUESTIONS ON Infringement & Competition

Below are some practical scenarios that will apply to the material

1

My community only has one pizza store and in my opinion it tastes terrible and the service isn't good either. It's obvious that it's only because there's no competition. May I open a competing pizza shop?

5

We have a large Judaica business that focuses mainly on online sales. We get orders on a regular basis from across the country. One local bookseller in a small community is insisting we not sell to people from his zip code. Must I follow his demands?

2

Our grocery store uses a marketing company that specifically devises methods to attract the lucrative Yom Tov shoppers, such as seasonal promotions and giveaways. Do I have to be concerned about any loss to my competitors?

6

I've developed a specialized Kriah curriculum for 1st and 2nd graders that many schools have been incorporating. In the process, they've been dropping several other ones that have been around for years. Some of those developers contacted me and would like me to refrain from selling my program to schools that have been using and paying for their program. Are they correct?

3

We have a successful daycare agency in a large city, and would like to open satellite locations in frum areas around the country. Do I need to worry about the locals who may lose out?

7

I'm fresh out of law school and I've heard that the real money is in private practice. There are already quite a few practices here in town, but I feel I have an edge over the others and am offering services that are superior. Am I allowed to open a competing practice?

4

I'm trying to build up a small clothing store, but I'm constantly being starved out by the large stores in town who are specifically maneuvering to keep me out. Are they allowed to do this?

8

Someone was waiting on the checkout line inside my store, and I overheard the guy standing behind him convince him to buy that identical item at his own shop for a cheaper price. Was he allowed to do that?

**Join BHD and receive a 3-5 minute video post
derived from the current Yorucha topic.**

JOIN "BUSINESS HALACHA DAILY" TODAY!

For answers to these questions, and for more Q&A topics like these, visit baishavaad.org/daily
To sign up to the Business Halacha Daily WhatsApp group messages 732.232.1412

חלק ג' עני המהפך בחררה

תוכן הענינים

- מחזור אחר מציאה וקדמו אחר 42
- מחזור אחר מקח וקדמו אחר 43
- בגדר "מהפך" 51
- עני המהפך בשידוכים 55
- קדם להמהפך בשוגג 58

For an overview on Part III, see page 92

שנים אוחזין פרק ראשון בבא מציעא

מסורת הש"ס
עם הוספות

[illegible]

הנחות הב"ח

(א) גמ' סיפא לגמ' ארישא: (ב) שם דלא ליתי לאננוי:

הנהגות הגר"א

[א] תוס' ד"ה ב' נ"ז
 ב' נ"ז והגמ"ל חוסר
 יחזק מחלש (ועמ"ש רבינו
 נח"מ ס' של"ג ס"ק
 (3): [ב] שם ד"ה
 מעבירין. אפי' ב' נ"ז
 דש"י בקדושין (נט ע"ה)
 חילק:

גליון הש"ס

גמ' כיון דנפ' גלי
דעתיה. עין נדרים לד
ג' כ' כר' ד"ה אומר רנא:

עזרה אור השלם

(א) כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל
עֲבָדִים עָבְדוּ הֵם אֲשֶׁר
הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:
[יִקְרָא כה, טז]

[illegible]

ליקומי רש"י

[illegible]

שלא אכזה היום וכו'.

היכא דזכי ביה איהו אמרין
 ביה איהו מגו דאי צעי זכי
 אמר תחילה. האי אני זכיתי
 חילה הגבהתיה לזורכי ולא

מנחתיו מני רבנן היא אלא אי אמרת בעשר
ועני' ממולכות אבל מני' לעני' דברי הכל וזה
והא מני' לא רבנן ולא ר' אליעזר אבר ליה
מתני' דאמר תחילה הכי נמי מסתברא דקתני
סיפא אם מסתתרה לו אבר אני וכתי' בה
תחילה לא אמר כלום תחילה בתפא' למח' לה
פשיטא איני' דלא אמר תחילה תחילה קאמר
אלא לאו אר' קמיל' רישא דאמר תחילה
ואידך תנא סיפא דגלוי' (ב) רישא סיפא דאמר
תחילה רישא דלא אמר תחילה בר' נתנן ורב
קסרא דאמר תרייהו ^ההמגיבה מציא
לחבירו לא עקב חבירו מאי עקבא הוי תופס
לבעל רוב בנקוסם לא אחריני' ^ההדופסם
לבעל רוב בנקוסם שחב לא אחריני' אקא

איתרוביה רבא לרב תנמן ^אמציאתא פועל
לעצמו כבוד דברים אמורים בומן שאמר ר'
בעל הבית נכש עמי עזרו עמי דיומ
אבל אמר לו עשה עמי מלאכה דיומ מציאתו
של בעל הבית הוא ^אל שאני פועל דור
כיד בעל הבית הוא ^אל והוא רב ^אפועל יכול
לחזור בו אפי' חזקי דיומ אמר ליה כד כמה
דלא דור ביה כיד בעל הבית הוא כי דור
דלא ^אמעמא אחריתא הוא דכתיב ^אכי לי בני
ישראל עבדים ^אעבדו עמ' ולא עבדים לעבדים
אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ^אהמגביה
אחריה לחבירו קנה חבירו ואם אתאי
משכיתו דהאבא קוד ^אל ואם יכר ^א

מִתֵּן יִרְאֶה אֶת הַמַּצִּיאִים וְנִפְלַע עֲלֵיהֶם וְכֵן
אֵחָר וַתִּהְיֶה כִּזְוָה שֶׁהַחֹקֵק בָּהּ וְכֵן בָּהּ:
נָבִי אִמֵּר רִישׁ לְשֵׁשׁ מִשּׁוּם אֲבָי כֹּהֲן
כִּדְרָא^[א] אִרְבַּעַם אֲמוּתָּה שֶׁל אִי קוּטֹל לֹא בִּכְלִ
מָקוֹם [מֵאֵי מַעֲמָא]^[ב] תִּקְנוּ רַבְנֵי דְרָא (א) אֲחֵי
לִאֲנָשֵׁי אֲמֵר אֲבִי מוֹתִיב ר' חִיָּא בְר' יוֹסֵף
פִּיֶּה אֲמֵר אֲבִי מוֹתִיב ר' עֲקֵב בֶּר' אֲדִידִי נִיֶּקֶץ
אֲמֵר אֲבִי מוֹתִיב ר' חִיָּא בְר' יוֹסֵף פִּיֶּה^[ג]
ה"נ נִפְלַע מִקְצֵת פִּיֶּה וְחֹקֵק לֹא שֶׁשָּׂאֵר אֵין לוֹ
כֹּלֹם כֵּן ר' עֲלִיָּה פִּיֶּה מִשְׁלוֹת עֲלֵיהֶם מַעֲבִירִין
אוֹתוֹ הֵמָּנָה וְכֵן בְּעוֹמֵר שִׁכְחָה^[ד] וְאִ אֲמַרְתָּ
אִרְבַּעַם אֲמוּתָּה שֶׁל אִי קוּטֹל לֹא בִּכְלִ מָקוֹם כֵּן
לִיָּה אִרְבַּעַם אֲמוּתָּה דִּידֵיהֶם כֵּן בִּמְאֵי עַמְקֵין
דְּרָא אֲמֵר אֲבִי וְאִ תִּקְנוּ רַבְנֵי כֵן דֵּל אֲמֵר אֲבִי
הו"ו כִּיֹּן נִפְלַע גַּלִּי הֶעֱתִיָּה דְבִנְפִילָה נִיֶּחָא
לִיָּה לִנְקֵי בִּארְבַּעַם אֲמוּתָּה לֹא נִיֶּחָא לִיָּה לִנְקֵי
בְר

[illegible]

ה'ה ע"ה) היינו משום דאפשר
ה'ה ע"ה) היינו משום דאפשר

כלל המגזיה מציאה לחזירו הוא אלא מיד
 ל עבדים. שטרי קודם [ויקרא כה, נה].

חפון ורב חסדא ברי. מימא דבשלהי משילין (מחא דף לג. וס:)
 (הכא) אמר מילא מיס ונתן לחצירו רב ששח אמר כרגלי
 ור"נ אמר כרגלי מי שנחמלאו לו ומסיק דבמגביה מציאה
 פליגי דמר סבר קנה ומר סבר לא קנה ומשמע דלרב
 יצאנו הנה חצירו ולרב הוה כרגלי מי

אמרת בעשיר
דברי הבל ובה
יעבור אמר ליה
דקדקני
אני וכויה בה
הסבסבסא למה לא
תחילוק אמר
דאמר תחילה
אני ספא דאמר
הו ב דתנן ברי
מציא
נמש איה וחספ
ההורפס
חריס לא קנה

מציאת פועל
בזמן שאמר לו דרור עמי היום
היום מציאתו
פועל דרור
הוא "פועל יכול"
ליה לך כמה
הוא כי דרור
עמי כ"י לי בני
נבדד המגביה
יוחנן המגביה
ואם תאמר
הוא דרור הכי

דיוקין קררי בר חתם חמשע עשר
 לא יקריבו שנה קלסא חסד' יבוא
 יבוא יחזור בו אפי' בזה חרם.
 וזוהי נחל קררי' לא יקריבו בנסב
 האומנין (אפי' קר' ^לט פליגי רי'
 דוקא ורענא דל' דל' דוקא סבד דיד
 פוטל על התחטותו ורענא סבד דיד
 לא עשיתם אבל למבולו וכן לחזור
 ור' דקמל' יסבד לחזור על ידו על
 העולות כדון אלפי' אס' נתיקרו
 פוטעליס בלוי חסד' אחר חסד' זה
 לא יפתחו לו דמיון סבדו ולכן מיימי
 מליחיה דר' מרין על ס' העליות
 א"י און דיד כד ענא חסד' ומוסב'
 נסבד האומנין (סד) עסב' כדנן
 יבוא יחזור בזה חרם.

כי בני ישראל עבדים. [א] וכל
דמ"מ מותר אדם להשכיר עֲמָו
דדוקא עבד עברי שאינו יכול לחזור בו
ואינו יוצא חודש ומינו אלא בשטר

[illegible]

רצ
אחר והחזיק בה זכה המחזיק בה. ואוקימנא ברה"י דקא דחקי רבים לא ת
ידיה כי תקנו ליה רבנן ד' אמות בשרה דעלמא ובסימטא ובצידי רה"י וכדום

מב דרבינו מחז דהדר ציה ר"נ ע"ש ועי' נחום' מאן ד"ס ר"נ.

עין משפט
גר מצודה

א מ"י פ"ב מהל'
מלוה ולוה הל' ב סמג
ן ד עוש"ע ה"מ ס'
קה סעיף א:
ב מ"י פ"ט מהל'
שכירות הלכה יא ופי"ן
ג גולה ואבדה הל' יג
ד עשן עד עוש"ע ה"מ
ה ע"י סעיף ג ואפי' אחר
זע"ה עמי מלמדה היום
י"ח פ"א

2 ז מ"י פ"ט מהל'
 מהל' ה' ז סג
 ן פט טווש' ח"מ ס'
 סג סעף ז:
 ז מ"י פ"ו מהלכות
 גולה וזכרה ה' ז
 פקד עד טווש' ע"מ
 ר' דטן סעף ו:
 ו"מ' שס הלכס א סג
 ס' טווש' ע"ס ס'
 רסח סעף א:
 ז מ"י ס' ה' ופ"ד
 מהל' זכ"י וזמנ' ה'
 סג פקד עד טווש'
 ר' רסח סעף ז וס'
 רסח סעף כ:
 ז מ"י פ"ב מהלכות
 מחטס פ"ב מהל' ית
 סג לאין רסד:

[illegible][illegible]

הוא את המציאה ונפל
ליה רבנן דליקטון ליה
דלא ליתו לאינצוי.

תלמוד בבלי <עוז והדר> - כג בבא מציעא תלמוד בבלי עמוד מס 31הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

המחזור לקנות מציאה וקודם שעשה קנין בא אחר וקנה אותה, זכה הקונה. וה"ה בעני שנפל על פאה כדי לקנותה, אם בא אחר וזכה בה כדין הרי היא שלו.

If one is trying to acquire an ownerless object but is preempted by another who performs the proper *kinyan* [act of acquisition], the latter is the true owner. Likewise, if a poor man tries to acquire grain that was left out for the poor (Pe'ah) by falling upon it (which is not a valid form of *kinyan*), and another person arrives and performs a proper *kinyan*, we remove the first man from the grain and give it to the newcomer.

את שתיהן ואת המצר דמחזיק ביה מהו. מי אמרינן כיון שחלק לו רשות ושם לעצמו בנכסי הגר לא קנה. ולא אפשר.

הכי גריס הרב רבי שמואל ז"ל לקנות אותו ואת החיצון קנה את שתיהן. ופירש משום דחיצון משועבד לפנימי ויש לו דרך עליו ומשום הכי קנה תרוייהו. לקנות את החיצון אף פנימי לא קנה. אבל בנוסחי הגאונים ובהלכות רבינו הגדול ז"ל גריסין לקנות אותו ואת החיצון פנימי קנה חיצון לא קנה כי ההיא דלעיל, וצריכא להוציא מדברי הרב רבי שמואל ז"ל, אי נמי שלא תאמר שניהם קונין זה בזה מפני טעם זה, ומיהו לא ידענא להך גירסא אמאי נקט האי לישנא דהוה ליה למימר התחזיק באחד מהם וכן כדאמרינן לעיל.

הבונה פלטרין גדולים בנכסי הגר. פירוש ואע"ג דרפק ביה פורתא לאושין לא היא חזקה, דכיון דלאו אדעתיה למיקני בהאי חזקה אלא בבנין לא קני. והרב ר' יהוסף הלוי ז"ל אוקמה כגון דלא עבד מעשה בגוף הקרקע. ולי נראה שאפילו דעתו לקנות בחפירת האושין לא קנה, שאין חפירת הקרקע קונה אלא בשדה שהוא עשוי לחרישה והוא שבחה אבל בבנין אין השבח בחפירה אלא בבנין, ולא דמיא להא דתנן (גי' א') עשה מקום לזבלו עמוק שלשה דאחמר עלה דבנכסי הגר קנה, דהתם חפירה גופה בנין היא שחפירה עומדת לעולם כן והזבל משתמר בתוכה ומתאסף בה, אבל חפירת אושין אין בה הנאה בעצמה אלא עשוי למלאת הוא וליהנות בבנין, וכל שכן אם בא אחר והחזיק בחזקת אחרת שהאחרון קנה, ורבותא קא משמע לן דאפילו בדלתות קנה, סלקא דעתך אמינא לא גרע בנין דראשון מהאי בנין, קא משמע לן כיון שעדיין פרוץ הוא לגמרי ועיילי בה ברווחא אע"פ שכנה כותלים אין זו שמירת בתים, לפיכך ראשון לא קנה אחרון שגדר כראוי לבית קנה.

דף נ"ד ע"ב. ושאינה מסויימת במצריה עד כמה. פירוש עד כמה הוא קונה במכוש אחד, כדאזיל תוארא דתורי והדר. והוא שיעור ידוע. וזה הדין בשדה בית הבעל, וההיא דאמרינן לקמן (גי' א') כל שנקראת על שמו, בבית השלחין ובשדה אילן, וכך פ"ח ז"ל דקרו לה בי גרנותא דפלניא אע"פ שאינו מסויימת במצריה דמיא למסויימת, והוא הפירוש הנכון.

נכסי הגוי הרי הן כמדבר. פירש הרב רבי שמואל ז"ל אבל נקרא רשע כי הא דגרסינן ב' האומר שבקדושין (גי' א') עני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה הימנו אמר ליה נקרא רשע. ויש מקשים מדאמרינן ב' שנים אוחזין (י' א') ראה את המציאה ונפל לו עליה ובא אחר והחזיק בה זה שהחזיק בה זכה בה, ואייתנין נמי התם הא דתנן במסכת פ"א נטל מקצת פ"א וזרק לו על השאר פירס טליתו עליה מעבירין אותה הימנו והני מהפכין בחררה הם, ובפ' שור שנגח את הפרה

(מ"ט ב') נמי משכנו של גר ביד ישראל וכו' ובא ישראל אחר והחזיק בה קנה כנגד מעותיו וזה קנה את השאר. ופריך ר"ת ז"ל כולוהו לא קשיא, דכי אמרינן במס' קדושין נקרא רשע במהפך בה ללוקחה ובא אחר ולקחה שאם לא לקח זו ימצא אחרת ליקח ואם לא מצא אין הפסדו מרובה, אבל בדבר של הפקר דקא זכי לנפשיה לא מיקרי רשע דלא משכח אחרינא וחיי קודמין, כלומר רווחא ידידיה עדיפא, מה שאין כן במכר, ואפילו לקח בפחות מכדי דמיו הואיל ומכר הוא אין לחלוק, והא דאמרינן בפ' לא יחפור (כ"א ב') מרחיקין מצותה הדג מן הדג כמלא ריצת הדג, שאני דגים דיהבי סיארא, וכדברי המפרש שמאחר שנצודו ברשתו של זה יוצאין מתוכה למזונות אחרים, אבל בנכסי הגוי אם לא עכשיו אימתי ימצא שהרי מן ההפקר הוא זוכה.

אבל רש"י ז"ל פירש שם עני המהפך בחררה לזכות בה מן ההפקר או שיתננה לו בעל הבית, וכן נראה ממה שאמרו עני, ועוד שאין בדברי ר"ת ז"ל טעם כעיקר. והנך פירכי לא קשיא, דבמציאה לא היה יודע אותה שיהפוך בה ולא על ידי טרחו באה ואע"פ שהפיל עצמו עליה זה זכה בה, ואם אין טעם זה מספיק אומר לך שנקרא רשע והתם דינא קאמרינן, ומה שאמרו לענין פ"א מעבירין אותה הימנו, מפני שכל העניים מהפכין כמותו אחר הפיאות ולא הוא בלבד מחזר אחריה. ומשכנו של גר ביד ישראל לא הפך אחריו לקנות גופו לפיכך קנה האחר.

ושמענו שדעתו של ר"ת ז"ל לומר שכל מקום שנקרא רשע בית דין מחייבין אותו להחזירה (הדמים, ולא מסתבר דאי הכי התם אמאי אמרינן (קידושין ס"ט) לא מר נחית לה ולא מר נחית לה משום דנכסים ראשונים ננינה, הרי מן הדין היה חייב להחזירה, והרב ר' שמואל ז"ל שכתב ומיהו רשע מיקרי אמר שאינו חייב להחזיר דמים ללוקח ראשון. אבל מצאתי לרבינו הא"י גאון ז"ל שכתב בספר המקח בשער י"ד דחייב לאהדורי דמי, ונראין הדברים כיון דמשום זוי דהאי מסתלק גוי ומשתרשי ליה הני זוי ללוקח שני מחייבין אותו להחזיר מעות ללוקח ראשון, ומיהו אחריותו על הגוי שהוא המוכר ולא על ישראל זה, אבל בהנך שארא בכולה לא מחייב להחזיר דמים כלל שכיון שעדיין לא זכה בה אין מחייבין אותו כדאמרן.

ויש לדקדק אי גוי כיון דשקיל דמי מסתלק אם חזר וכתב אחר כך שטר היאך יקנה לוקח ראשון, ואם שמא לעולם לא קנה עד שיכתוב שטר קודם שיתן כסף.

דף נ"ה ע"א. אם כן בטלת ירושת בנו הבכור. קשיא ליה לר"ת ז"ל אי הכי האי מאן דאית עליה כתובת אשה ובעל חוב ומשתעבד להו כל מאי דאית ליה הכי נמי דבטלת ירושת בנו הבכור. ואיכא למימר לא דמי, דאלו הכא אי מדינא מחייב לשלומי כרגא משערי דכרא, מלכא כמאן

(*) תיבת הדמים ליתא בחידושי הר"ן.

(*) ע"י חדושי הריטב"א.

חידושי הרמב"ן <זכרון יעקב> - בבא מציעא, בבא בתרא, סנהדרין, מכות משה בן נחמן (הרמב"ן) עמוד מס 215 הודפס ע"י תכנת אוצ

According to the opinion of Tosafos, even if this particular sale cannot be found elsewhere, the prohibition would still apply. Even according to Rashi's opinion, if the ownerless item is a known item that many people are trying to acquire, anyone may try and get it even if the other is already actively trying.

רמב"ן בבא בתרא דף נד: לדעת תוספות אף שמוצא לקנות בזול מ"מ כל שהוא מכר אין לחלוק. עו"כ ליישב את דעת רש"י דשאני פאה שהיא מציאה ידועה שהכל מחזרין אחריה, ע"כ מי שקדם לקנות לא מקרי רשע.

סעיף מ' ב"ג ולא יתן לבעלים כ"ז. ואע"ג דגם זה הגוי מסתמא מיל במכירת השדה כיון שגל לידו נעקיפין בחנם, מ"מ כיון דנחלאש לא נשאר לו זכות זו, משא"כ במצוק וסיקריקון הג"ל בסעיף א' דאין הוכחה דנחלאש, דמחמת יראה שמסור צידו להורגו הולך לשמוק, משו"ה תיקנו שצריך הלוקח ליתן לצעל שלשים כנ"ל בסעיף א', וזה ברור, ולא אכעיר שושן דכתב ז"ל, והכא לא אמרין דמחיל האנס ומכר, דהא לא צאה לו הקרקע בחנם שהי בחצו או כעטנתו לקחה ממנו כו', הרי דס"ל דזה לא איירי אלא בגוי הלוקח בחצו, וזה אינו, דהא הטור (המובא בצינים אות י"א) וגם המחבר כתבוהו אגוי שלקחמו נעקיפין מישראל עלי שום טענה, ואפ"ה אין צריך ליתן להצעל שליש, גם לסדרתו קשה למה חלה הטעם ביחוש, בלא יחוש נמי אמרין כיון דלא תבעו ודאי הדין עם הגוי ומחל לו בחצו, וגם יתור גמור הוא לסדרתו דהרי כתבו שם בסעיף ו': ב"ד דהא בדין מכרה בו. וז"ל ב"י שם סוף סימן ק"ג, מכיון שעבר זמן שאל לפרעו יש רשות צידו למכרו, אצל אס מכרו בפחות משווי אפילו כל שהוא חוזר כדין שליט שטעה נראה סימן רכ"ז בטור סעיף מ"ח ומחבר סעיף ל"ג, עכ"ל. ובלשון זה הביאו דרכי משה ג"כ בסוף סימן זה ע"ש.

וה"ל, כיון שלא חלט הישראל הקרקע להגוי אס לא יפרע לזמן שקבע לו אלא אסמכתא כמ"ש בסמ"ע ג"ג*, ואף אס חלמר שנדיניהן אין הדין כן, הלא מסיק ה"י שם סימן ק"ן בשם הרשב"א [ח"א סי' נ"ב] שכתב ז"ל, וכיון שמכר זה בעל נדיניהן, אפילו אס היה קיים נדיניהם אנו מצטלין אוחו, והביא ראיה לדבריו, ע"ש ב"י שהביאו*. ולא אכעיר שושן שכתב אד"ן זה ז"ל, ואס מכרה בפחות משווי אפילו כל שהוא חוזר לבעלים, דחזין שלא ציקש גוי לזכות אלא צמה שמכרה [כונתו, דאף שאמר להגוי אס לא אפדהו בחור וזמן יהיה שלך, לא ציקש הגוי לזכות בכולה אלא כפי מה שמכרה וקיבל דמיו, ולא צמה ששוה השדה יותר, נמצא דיש לבעלים עדיין זכות בהשדה], עכ"ל. ולא נחית בעל עיר שושן לעיין מקום מוצא דין זה וכחז טעם מנפשו, ואין טעם לטעמו:

ערך לחם

שאין דרך למכרו כי אס לישראל. [מדרכי ב"ק סי' ט' והגהות מרדכי ב"מ סי' תכ"ז]. סימן רל"ז סעיף א'. או לשכרו. וג"ל דח"ה למכור או להשכיר.

If someone is actively pursuing a specific sale or rental opportunity, anyone who interferes is considered a *rasha*. [See the Sema that an announcement can be made in shul to this effect that this person has done a wicked act.] If it is an ownerless object, Shulchan Aruch cites both opinions of whether "Ani Hamehapech" applies or not. Rema rules like Tosafos that it is permitted. See below from Rav Moshe Feinstein that one who is God-fearing should be stringent in all cases.

שו"ע חו"מ סימן רל"ז סעיף א' וב' אם אחד מחזר לקנות או לשכור איזה דבר ובא אחר וקנאו וקרא רשע [וע' סמ"ע שמכרין עליו בבית הכנסת שעשה מעשה רשע]. ואם ה' מציאה או הפקר הביא המחבר ב' דעות אם נקרא רשע, ורמ"א כתב לעיקר שלא מקרי רשע. וכן פסק באגרות משה אה"ע ח"א סי' צ"א, ה"ד לקמן, אך כתב שראוי לירא ה' להחמיר כדעת רש"י.

סימן רלו סעיף א' וכן נקרא רשע. ומכריון עליו צדית הנכנס שעשה מעשה רשע כזה: ב' כיון שאינו [ההפקר והמתנה] דבר המצוי. משא"כ כשנא לקנות דבר ויכול להשמדל לקנותו גם במקום אחר, אף שיהיה לו טירמא צדית. והמולקסם כצירא לכו דלף צממנה והפקר נקרא רשע, דכיון דזה כבר נא לקנותו ולקבלו ה"ו השני כטול צמה שכבר זכה בו הראשון. ועיין פרישה, שם כחצמי טעם שמי הדעות, דמר צממה זה לפאה שהיה הפקר ונא אחד ונפל עליה, דמק [נפא פ"ד מ"ג] דהרשות להשיג לצד ולדחמו ממנו כל זמן שלא נעלו צדו, ומר מחלק דשאי פאה דכל עניינים מהדרים אחרים לזכות צה, משא"כ דבר

הפקר ומתנה דנא לפקדים ואין יודעים שינאל שיהדרו אחרים: ג' והקונה קרקע ע"י מצר הבירו ב'ו. המרדכי [המובא בציונים אות ג'] כתב דין זה כקונה שדה מגוי דלית ביה משום דינא דבר מלרע כמ"ש צממן קע"ה [סעיף ל"ח], ומור"ם ז"ל סתם הדברים וכתב והקונה קרקע כו' אע"פ שאין בו משום דינא דבר מלרע כו', וטעמו, מפני שיש עוד כמה עניינים דלית ביה משום דינא דבר מלרע כמ"ש הטור והמחבר שם צממן קע"ה, וגם קנה מגוי בכללו, וכחצמי זה לאפוקי מזה שראיתי שמגיהין דנצרי מור"ם מיכא "מגוי", וטעות הוא בידם: ד' ה"ג

יכול בעל המצר לקדם ולקנות בו: (דף ה) דהוי כמציאה. דנחמא ליה לאדם להיות שדומיו זה אלל זה ועוד לכמה עניינים:

ערך לחם

נקרא רשע. ויש לחון הכנסת להכריו עליו בבית הכנסת ברבים. הגהות מיימון ריש פ"ה מהלכות חובל. ועיין לפנינו סימן ת"ך [בשור לחם על סעיף א']

ביאור הגר"א

ב. לשכרו. כפירוש מוס' עני המהפך במחירה, ועיין מוס' שם ד"ה עני, ואומר ר"מ כו', וצ"ב כ"א ב' ד"ה ומחיקין כו', אלל צעני כו' משום כו': ג. בין מטלטלין. כמ"ש צ"ב שם מרחיקין כו', ועיין בזה"ל [אות ב'], ומ"ש רש"י שם [בבבבב] ד"ה עני כו': ד. וד"ה ב'ו. כמ"ש צ"ב שם מרחיקין מלרע כו', ועיין מוס' שם [בבבבב] וס' [בבבבב]: ה. ו"א כו'. כמ"ש צ"ב כ' א' ראה את המציאה כו', ומשמע דלף רשע לא מיקרי, ועיין מוס' בפרק המקבל [ב"מ ק"ט ב'] דלית צה משום ועשים הטוב והישר לענין דינא דבר מלרע: ו. והקונה ב'ו. וכן ב'ו. דכל שאינו מולא כל שעה קר הוי כמציאה:

פתחי תשובה

סימן רלו סעיף א' א. ובא אחר וקנאו. עיין באר היטב [סק"א]. ועיין עוד מדינים אלו בתשובת חתם סופר חלק חור"מ סי' ס"א וסי' ע"ט וסי' קי"ח באריכות, ועיין מה שכתבתי לעיל סימן קנאו סעיף ה' סק"ג ובס"ק ד': ב. נקרא רשע. כתב בספר ארעא דרבנן אות תצ"ט וז"ל, נסתפקני אי הוי [דוקא בעובר על דבר תורה, או [בעובר על דבר] מדברי סופרים נמי רשע מיקרי. ומצאתי למור"ם בחור"מ סימן ל"ד [סעיף ד'] כתב, המגביה ידו על חבירו להכותו פסול לעדות מדרבנן, משמע דס"ל מדברי סופרים נמי רשע מיקרי ודוק, עכ"ל. ואינו יודע למה לא זכר דברי הסמ"ע שם סק"ז שכתב, אע"פ שהוא איסור דאורייתא מ"מ מאחר שאין בו מלקות כו', ע"ש וצ"ע. ועיין בתשובת מהר"ט ח"א בחידושי על הרי"ף פ"ג דקדושין מבואר דנקרא רשע מדברי קבלה, שכתב שם וז"ל, והא דאמרין [קדושין ג"ט ע"א] עני המהפך כו' דנקרא רשע, לא איתפרש היכא אשכחן נדבר עבריינא מיקרי דכל דעבר דארבנן שרי למיקרי עבריינא נשבת מ' ע"א, אבל רשע מג"ל כו'. ונראה משום הא דאמרין סוף פרק הנשרפין [פנהדרין פ"א ע"א], ואת אשת רעהו לא טמא [יחזקאל י"ח ז], שלא ירד לאומנות חבירו, וכתב בתריה [שם שם ב'] צדקת הצדיק עליו תהיה ורשעת הרשע עליו תהיה, אלמא רשע מיקרי בחדא מהנך. ואע"ג דיוורד לאומנות חמיר טפי משום דפסיק לחיותה, מ"מ התם בשל הפקר מיירי, ומהפך בחררה של שכירות שוה הוא לנכנס לאומנות של הפקר כדמוכח מדברי התוספות [קדושין שם ד"ה עני], ותרומתו רשע מיקרי, עכ"ל. ועיין בתשובת חתם סופר חלק חור"מ סי' ע"ט שהביאו וכתב עליו ודפח"ת, והאריך שם בביאור דבריו במ"ש כדמוכח מדברי התוספות ע"ש. ועיין באר היטב סק"ז מ"ש והריטב"א הביא משם ר"ת דכל מקום שאמרו חכמים דנקרא רשע מחייבין אותו להחזיר המקח, והוא ז"ל חולק עליו כו'. ועיין בנ"י פרק חזקת הבתים [ב"ב כ"ט ע"א מדפי הרי"ף] בסוגיא דגוי מבי מטא זוזי לידה אסתליק ליה, שכתב ג"כ וז"ל, והעלו האחרונים ז"ל בדמקום שנקרא רשע מ"מ אין מחייבין אותו ב"ד להחזיר, מדאמרין פרק האומר בקדושין דף ג"ט [ע"א] וזונו לא מובינא כו', שלא כדברי ר"ת שפירש שמחייבין, עכ"ל. גם בתשובת מהר"ק סוף שורש קל"ב כתב כן בפשיטות ע"ש, וכן פסק בתשובת מהרש"ל סימן ל"ו וכתב שם בזה"ל, ותמה אני אם יצא דבר זה מפי ר"ת ז"ל, שאלמלי נשתכחה תורה מישראל החזירה בפלפולו וישנה בזה, וגם אני לא מצאתי רמז בכל הפוסקים שום צד ה"א לחזור המקח אלא לקרותו רשע כו', והאריך בזה ע"ש, וכן הסכים בתשובת משאת בנימין סימן כ"ז ע"ש [ועיין מה שכתבתי לקמן סימן ג' סק"ג]. ועיין בתשובת חמדת שלמה [חור"מ] סימן ד' שהוכיח דברי מהרש"ל ומשאת בנימין הנ"ל, והסכים עמהם דאין בו דין חזרה כלל, רק שמכריון שעשה מעשה רשע כדי להכלימה שלא יעשה כדאמ', וכתב דאפשר יש ביד ב"ד לעגשו עונש אחר דרך קנס כדי שלא יעשה כדאמ', אבל המקח קנה לגמרי כו'. וכתב עוד דבשוגג דלא ידע פשוט דאין עליו

חידושי רעק"א

ק"ה הוצא משנת מהר"ם [דף פ"י רע"ג ודף פ"י חת"י] שכתב על ראובן שהיה מחזר לקנות קרקע מגוי אלל צממן וקנס צממן וקנס, שאין לשמון דין רשע, משום דנחמא להגרים הארי מעלי, וממא בן כן וכן כן הוי מוכרה לגוי אחר, אלל אם הוי ראובן עומד לקנותה מיקרי צממן רשע, כיון דגם ראובן הוי מקבל הארי ממנו, ע"ש:

שלחן ערוך השלם > מהדורת פריעדמאן > - כה ח"מ ז (קפט - רמ) קארו, יוסף בן אפרים עמוד מס 310הודרפס ע"י תכנת אוצר החכמ

(ה) ו' ואפילו לאברהם ב' פירוש, לנכר או האחרונה דמ' לאפילו נמצאה והפקר ויחולא זה נקרא רשע, מודים דאם זה הנא לזכות או לקנות מחילה היו עשיר, וזה אחר לטוב מלפניו הן דבר הפקר או אחר דברים הנקנים במתנה, אינו נקרא רשע בזה, כיון דעדיין לא וזה זה לגמרי ויכול להשתלע ענין כזה

ממקום אחר אלא שזרץ להוליא עליה דמיס, אין בזה כלום כיון דעשיר הוא, אם לא שהוא דבר שאין העשיר יכול להשתלע אפילו בדמים, דכזה העשיר שזה לענין, ולאשר נכבדו ויחלתי דברי מור"ם כ"כ הר"ן [בד"ה ויחלתי כ"ד ע"א מדפי הר"ן] בשם הרמב"ן [ב"ב ג' ע"ב ד"ה נכסין] בהנ"ל והנ"ל ד"ה ע"ש. ומתחילה על *עיר שזון שכתב צענין זה ו"ל, וכתב מורי מהרמ"א ו"ל דסבירא ראשונה נראה עיקר, מיהו אפילו לנכר או נראה דוקא צענין אלא בעשיר נקרא רשע, עכ"ל, וזהו דלא כמו שכתבנו בדמות מור"ם דמה שכתב אלא בעשיר לא, ר"ל דבעשיר לא מיקרי רשע. וגם חסיד והשמיט מ"ש מור"ם ו"ל אם לא בדבר שאינו מאי כו', וגם הוסף וכתב חסיד "ומיהו" אפילו כו'.

ולכאורה נראה דהוא פירש דברי מור"ם אפסא ממה שכתבנו, וס' דמ"ש מור"ם ואפילו לפי סברא זו, ר"ל אפילו לנכר ראשונה דהיא עיקר, דס' דנכר הפקר ומתנה אינו נקרא רשע, היינו דוקא צענין שזה לקדם ולטוב מלפניו חסידו שהיה זה על דבר הפקר מחילה, אלא עשיר הנא לקדם ולטוב מיקרי רשע אפילו נמצאה והפקר שהוא דבר

ציונים ומקורות (ה) הר"ן נקדושין פ' האומר כ"ד ע"א מדפי הר"ף. ד"מ ס. (ו) הר"ן שם בשם הרמב"ן ב"ב ג' ע"ב ד"ה נכסי. ד"מ ס. (ז) כ"י בשם הרמ"ם פתח חזק ב"ב ט' תקנ"א. ד"מ ס. (2) בן חזקון ממהדורות הסמ"ע ואילך, וביה ב"מ, ובד"ר: אבל לא. (3) תוספת מהדורות הסמ"ע, וביה ב"מ. (4) תיבה זו נשמטה במהדורות באה"ג והושבה במהדורות קניגסברג, וראה בהדפוס החדש.

ערך לחם
שם בסופו. עיין סימן (שע"א) (ש"ע סוף ד"ה) ובפירוש לחם שם. וי"א דליתיה להאי דינא אלא בשפסק הדמים ומחורר כתיבה ובירור המקח. (ב"י בשם

באר הגולה
דפסא הוצא ב"ק דנכר מציעה דף י' ע"א, נפל לו עליה פירש טעמיה מעצירת אותה ממנו, דמשמע אותו שנטלה לא מיקרי רשע כיון שאינו מאי. והיינו נמי ענין המהפך בהכרח, שמתאם עצמו אלא בעל הדין לעצמו כדי שימין לו לפעמים חררה, כי זה יכול למאול גם הוא. ו. הן דעת רש"י בפירושו נכר, וי"א הר"ן [ב"ב ג' ע"ב] דאפילו בזוהר מן המהפך שייך דין עני המהפך נכר, וכ"כ הר"ן [שם כ"ד ע"א מדפי הר"ף] בשם הרמב"ן [ב"ב ג' ע"ב ד"ה נכסי] וזהו ששנינו מעצירת אותה היינו, היינו טעמא, שלא הוא

באר היטב
ה. זו. פירוש, לנכר או האחרונה דמ' לאפילו נמצאה והפקר ויחולא זה נקרא רשע, מודים דאם זה הנא לזכות או לקנות מחילה הוא עשיר, וזה אחר לטוב מלפניו הן דבר הפקר או אחר דברים הנקנים במתנה, אינו נקרא רשע בזה, כיון דעדיין לא וזה זה לגמרי ויכול להשתלע ענין כזה ממקום אחר אלא שזרץ להוליא עליה דמיס, אין בזה כלום כיון דעשיר הוא, אם לא שהוא דבר שאין העשיר יכול להשתלע אפילו בדמים, דכזה העשיר שזה לענין, ולאשר נכבדו ויחלתי דברי מור"ם כ"כ הר"ן [בד"ה ויחלתי כ"ד ע"א מדפי הר"ן] בשם הרמב"ן [ב"ב ג' ע"ב ד"ה נכסין] בהנ"ל והנ"ל ד"ה ע"ש. ומתחילה על *עיר שזון שכתב צענין זה ו"ל, וכתב מורי מהרמ"א ו"ל דסבירא ראשונה נראה עיקר, מיהו אפילו לנכר או נראה דוקא צענין אלא בעשיר נקרא רשע, עכ"ל, וזהו דלא כמו שכתבנו בדמות מור"ם דמה שכתב אלא בעשיר לא, ר"ל דבעשיר לא מיקרי רשע. וגם חסיד והשמיט מ"ש מור"ם ו"ל אם לא בדבר שאינו מאי כו', וגם הוסף וכתב חסיד "ומיהו" אפילו כו'.

אמרי בריך
סימן רלו. רמ"א סוף א' ב' בין אם המוכר גוי או ישראל. כ"כ, ישנן נהלים מהר"ם מלונגורנר סי' תקנ"ה ב"ק ק"א ע"א [ולפניו בסוף שו"ת חר"ם מרובנבור דפוס פראג]:

תירוש תתם סופר
שם בהגיה. אם לא דאנו מצוי. כ"ז צ"ל:

שלחן ערוך השלם <מהדורת פריעדמאן> - כה ח"מ ז (קפט - רמ) קארו, יוסף בן אפרים עמוד מס 311הודפס ע"י תכנת אוצר החכמו

One is only considered a "mehepech" if the deal is finalized and is only lacking a formal kinyan. However, if they are still negotiating over the price, then anyone can still interfere.

וכ"ז מייירי כשנגמר כל העסק ורק היו מחוסרים קנין, אבל אם עדיין לא ה' פסיקת דמים ביניהם מותר לאחר לקנות.

סעיף ב' וי"א אב"א אם שכר בעל הבית מלמד אחד יכול בעל הבית בו' אינו דומה לשכירות הנ"ל [סעיף א'], דלעיל בשכירות חמים או כלים כולם שזין הן, משא"כ בהקשר הלימוד ועיונו אין מלמדים שזין וה"ל דבר שאינו מצינו הנ"ל, וק"ל:

משה"א סק"ב

מ"אס מי שכתב שהוא חרס רצונו גרשום שלא להשיג גזול בשכירות חמים מן גויס והוא הדין במקום שנהגו לשכור ההלכות מן הגויס.¹ ב' אסור למלמד להשכיר עצמו לבעל הבית שיש לו מלמד אחר בביתו אם לא שיאמר הבעל הבית אין רצוני לעכב המלמד שלי וי"א אב"א אם שכר בעל הבית מלמד אחר יכול בעל הבית אחר לשכור אותו מלמד עצמו*.

סימן רלח

כותבין שטר למוכר ולמוכר ולא ללוקח

ובו ג' סעיפים

א כותבין שטר למוכר שמכר שדוה לפלוני¹ אף על פי שאין אותו פלוני

צינים ומקורות (ח) מהר"ם פדוואה סי' מ"א, ד"מ ס"ט. (ט) סוף פרק האומר קדושין ג"ט ע"א ד"ה עני דעמ' ר"מ, ד"מ ס"ט. (ס) בד"ר: אחר, ותוקן במהדורות קונגסברג, ובי"ח בתוס'.

ערך לחם

סעיף ב' בסופו. הלוח מעות ברבית לכרי ובא שמעון ואמר לנכרי אני אתן לך בפחות, ומתוך כך החזיר המעות הנכרי לראשון, אינו חייב לשלם לו כלום, דלא כרי הווקא אלא ספק גרמא הוא דשמא לא יוכל להלוות מעותיו ברבית כ"כ מהרה. רבינו ירוחם נתיב ל"א ח"ב והובא בארוך סימן שפ"ו (ב"י סעיף ב'). הלוקח אלתואים שביד הבירן, פירוש, מקום מכס שכור מן המלכות, כתב רדב"ז ז"ל סי' ס"ה (לפניו בחד סי' אקף קצ"ו) דנקרא רשע. וכתב עוד שיש במצרים תקנה קדומה והרמן של

ביאור הגר"א

ספיקא דמוכר אין זו משום ועשית בו', ועל כרחק לאו כה"ג מיירי, וא"כ ה"א נמוכר גר"א*: י' ויש מי בו'. עין בהנהגות אש"י פרק ז' דנ"צ ד"ה ז"ע א' ח', וס' ונא"ל כה"ג דרש"י בו', וכל אלו הדינים בו', וה"ה כה"ג, ומה"ש לעיל בסמ"ק קנ"ו [סעיף ה'] בהג"ה ובהגר"א סק"ה] נענין המעוסיא סי' ע"ש: סעיף ב' יא. אסור בו'. כמ"ש לעיל סעיף א', וה"ה בו'. יב.

אבל בו'. כמ"ש [שמות פ"ד הלכה כ"ד פירושין מ"ז ע"ב ע"י ר"ג א'] שלא מכל אדם וזה בו':

פתחי תשובה

י' ויש מי שכתב שהוא חר"ג בו'. עיין בתשובת חתם סופר חלק חר"מ סי' ק"ד שכתב דמלשון רמ"א משמע לכאורה דלא ברירא כולי האי שיש חרם רגמ"ה שלא לשכור דירתו של חברו מהאיני יהודי, דכתב בלשון יש מי שכתב, אולם ראיתי בחקנת רגמ"ה שבסוף תשובת מהר"ם בר ברוך דפוס פראג כתב תקנה שלא לשכור בית גוי שדר בו ישראל עד מלאות לו שנה אחר שיצא ישראל מהבית [וכן הוא בתשובת מהר"ם מינץ סימן ק"ב [ואת סי"ה], ע"ש עוד מזה], וא"כ מ"ש רמ"א יש מי שכתב, צ"ע, כי אין ספק וחולק על זה. אך ג"ל דקאי אמה שהוסיף וה"ה במקום שנהגו לשכור ההלואה, שזה כתבו מהר"ם פדוואה סי' מ"א מסביר דנפשיה דמה לי להלאה ותנוה ומה לי דירה, ובאמת יש לחלק בו'. וע"ש עוד אודות חר גברא ששכר כפרים מהשר ובתוכם כפר אחד שדר והתחזק בו יהודי אחר ודחאו מביתו וחזקתו, ועמדו לפני דב"צ ויצא פס"ד שיחוש לנפשו מלהלכד במצורה, וע"כ עליו החיוב שיחזור להשכיר זה הכפר ליהודי זה באותן דמים שהחזיק מהשר, וגם שיהיה לו כל יפוי כח כמקדמ, והנה זה לא שמע לקול מלחשים ולא רצה להשכיר אלא בסך עצום יותר ובתנאי שלא ימכור י"ש להדרים תחת כפרים ששכר הוא שלא להפסידו [עיין מה שכתבתי לעיל סימן קנ"ו סעיף ה' סק"ה], ואחר שראה זה היהודי צרתו וא"א לו לזוז ממקום חיותו התרצה גם לזה, אך בתחילה מסר מודעא, ושוב עשה עמו קאנטראקט כרצון של זה הגבר אלם בביטול כל המודעות, ועתה בהגיע זמן לפרוע שכירות של חצי שנה גילה לו שסמר מודעא ונתעצמו בדין בו'. והשיב כי יפה דקדקו הבר"צ בלשונם בפס"ד שלהם שיחוש לנפשו מלהלכד במצורה בו', משמע שלא פסקו אלא דיני איסור וחיתור שיחוש לנפשו מחומרת חרם רבינו גרשום ועשה זאת והגביל, אבל לא פסקו שלא הועיל קנינו מהשר שיהיה כנכסי מדבר וממילא ישאר לישראל ראשון, כי פשוט שרבינו גרשום לא הפקיר נכסיה ולא ביטל קנין אלא החריס שלא לעשות בו'. והאריך לבאר דלא שייך בזה לבטל קנינו מהשר מטעם אי עבד לא מהני [עיין מה שכתבתי לעיל סימן ר"ח סק"א]. ומסיק וכתב דאפילו לא היה משכיר כלום וזהו תנאי מחוק לעצמו אין יכול להוציא מידו, כי שכירותו מהשר שכירות מעליא היא, רק דעבד איסורא וחרם כרוך על עקבו, ומכ"ש השתא שהשכירו לישראל קמא שלא להוציא מביתו רק שלא בא לתקן עותתו והשכירו ביותר, לא שייך לומר אמר רחמנא לא תעבד, דלא אמר רחמנא לא תקח יותר אלא לא תשכור, ועבר אתמול ושכר, והיום אינו עובר כלום אלא שאינו מנתק לאו דירה, ואילו היה לנו רשות היו מכין אותו עד שתצא נפשו לאמר קיים מצוה שעליך, ומשום כן לא יודק שום ב"ד להוציא מיד השוכר יתר על שכירתו כדי שלא לסייע ידי עוברי עברה, אבל העבירין יטעון אם לא יתן לי המותר אינני מניחו כלל בבית כי הבית שלי הוא ואדעא דמותר השכרתי אע"פ שהוא באיסור ואי לא לא, ואין כאן ענין למסירת מודעא בו', רק ה' יתן בלבד לשוב וירחמנו ויתתקן חרם לרח"ם, עכ"ד ע"ש: סעיף ב' ה. יכול בעה"ב אחר. עיין באר היטב [סק"ה], עד וה"ל כדבר שאינו מצוי. ועיין בנתיבות המשפט (משה"א סק"ב) שכתב, ולפ"ז לדעה האחרונה דלעיל סעיף א' דאוסר אפילו במציאה, גם בזה אסור, ולפ"ז מוכח דגם המחבר סתם כאן כדעה הראשונה, עכ"ד, ועיין בנחלת צבי הארכתי בענין זה:

חדושי רעק"א

וביתן: סעיף ב'. מלמד אחר בביתו. י"ב, היינו יכולה שזה המלמד לא נשחקר לזה נעבי"צ אלא לשכר יוס או יומם ולא עשה עמו עת קאי עד כמה יומם, אבל שני נעבי"צ אלא לשכר יוס או יומם זה קודם כלום הזמן והשכיר עצמו לנעבי"צ, אלו ככלל שני המהפך, ואלה מלמד ששכר נעבי"צ על היסוד במקום שלא נמלא מלמדים ומטרת אששים, מתקנת דעת המלמד לא אומן אחד אלא על כמה (ימים) [ימים], רש"י במשנה

סי' (ל"ה) (י"ד):

שלחן ערוך השלם <מהדורת פריעדמאן> - כה חו"מ ז (קפט - רמ) קאר, יוסף בן אפרים עמוד מס 312 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמ

Shulchan Aruch cites the aforementioned Ri that a parent may appeal to a teacher who is being sought by another parent if he feels this teacher would be good for his son. This would seem to imply that the Shulchan Aruch also agrees that the Halacha is like Tosafos.

בסעיף ב' חילק המחבר שמלמד אסור להשכיר את עצמו לבעל הבית שכר יש לו מלמד, אבל בעל הבית יכול לשכור מלמד השכור אצל אחר ובסמ"ע ביאר הטעם שבהסברת הלימוד וכדו' אין המלמדים שוים והו"ל כדבר שאינו מצוי. ור"ל שמהאי טעמא הוי כמציאה. ולדבריו מבואר שגם המחבר ס"ל לעיקר כדעת תוספות שבמציאה ליכא איסור עני המהפך. וע"ע בערוה"ש שביאר באופ"א.

ערוך הלכות אונאה ומקח טעות סימן רלו השלחן שט

מהאנס בהתירה אתי לדידה [וא"ש דנרי הש"ך (פ"ק)]. וכ"ז בחפצים הראוים לכל העולם, אבל ספרים ותפילין ומזוזות וכיוצא בהם שאין ראויים רק לישראל לא מייאש מיניהו דידוע שלא ימכרם רק לישראל, וישלם לו מה שנתן להאנס:

יא כתב רבינו הרמ"א (פ"ט) דכ"ז באנס שאין לו ט משפט עליו, אבל שר ומושל שקצף על עבדיו ומשרתיו ולקח מאחד מהם ביתו, דינא דמלכותא דינא ואין הלוקח חייב ליתן לבעלים כלום. עכ"ל. ודוקא כשפשע נגדו דאז נוטל בדין, ועיין מ"ש בסימן שס"ג ושס"ט:

יב ישראל שמשכן קרקע אצל עכו"ם וקבע זמן לפדותה ולא פדאה ומכרה העכו"ם לאחר, ממכרו קיים, דהא כדין מכרה, ודוקא כשמכרה בשויה אבל אם מכרה בפחות משויה אפילו כל שהוא חוזר, דכיון שלא חלט הישראל את הקרקע להעכו"ם שבהגעת הזמן יוחלט לו ומסתמא היה כוונתו שימכור אותה, הוי כשלוחו, ושליח שנתאנה חוזר אפילו בכל שהוא [פ"מ"ע (פ"ק)], ואף דאין שליחות לעכו"ם מ"מ לא עדיף משליח, ולכן אם א"ל מפורש שאם לא יפדנה עד זמן פלוני יוחלט לו, יכול העכו"ם למכרה במקח שירצה [עיין סמ"ע (טז)]:

לזה. וכל זה במקום שאין ערכאות אבל במקום שיש ערכאות ושחק ודאי מחל, ואין הלוקח מחזיר לו כלום אף שהאנס נתנה לו במתנה דהרי הפקירה מרצונו כיון ששחק [פ"מ"ע (פ"ק)], משא"כ בסיקריקון היה מתיירא לצעוק על האנס בערכאות מפני יראת ההריגה, ולכן בכל מרינותינו אין לכל הדינים שנתבארו שום מקום, כי בכל מקום יש שופטים ושוטרים מהמלך ואין ביכולת שום אנס לגזול קרקעות:

יג הדברים שנתבארו אינם אלא בקרקעות דהבעלים אינם מתייאשים מהם, אבל אנס שגזל מטלטלין כיון שיכול להטמינם מתייאשים הבעלים מהם וא"צ הלוקח מהאנס להחזירן להבעלים, ודוקא בידוע שנתיאשו ואל"כ סתם גזילה אין בה יאוש כמו שיתבאר בסימן שס"א (פ"ט), אבל בידוע שנתיאשו קנאן הלוקח ביאוש ושינוי רשות, אמנם אם גזלה מהאנס אין זה שינוי רשות כמ"ש שם (פ"ט) [נמ"מ (מס"ס פ"ק)]. ואפשר דבאנס גם מסתמא מתייאש, וזה שנתבאר שם דסתם גזלה לא הוי יאוש זהו בגזלן ישראל, ועוד אפשר לומר דזה שנטלה מהאנס קנה אע"ג דליכא שינוי רשות, דמי לאבידה דקני ביאוש לחוד משום דבהתירה אתי לדידה [נ"ק ס"ו], וה"נ כשנטלו

רלו דין עני המהפך בחררה ובא אחר ונטלו נקרא רשע ובו ה' סעיפים:

דבר נקרא רשע. וכתב רבינו הרמ"א (פ"ט) דסברא ראשונה נראה עיקר, ולדעה זו אם בא אחד לקנות קרקע על מצר חבירו במקום שאין שם דינא דבר מצרא כמו בקונה מאשה וכיוצא בזה שנתבאר בסימן קע"ה (פ"ט), יכול בעל המצר לקדמו ולקנותה ולא מקרי רשע, דזהו כעין מציאה דטוב לו לאדם שיהיו שדותיו ובתיו זה אצל זה. וכן אם אחד עומד לקנות דבר בזול הוי כמציאה ויכול אחר לקדמו ולקנותו כל זמן שהראשון לא זכה בו עדיין, וי"א דלא פלוג רבנן במכר [ש"ך (פ"ק)] ואסור לקנות, וכן עיקר דכן משמע בירושלמי שם (פ"ט). ועוד מבואר שם דכשאחד עומד על המקח לקנות אסור לו לאחר לעמוד על מקח זה כל זמן שהראשון מרוצה לקנותה, וקללו מי

א אמרו חז"ל [ריש פ"ג דקדושין (ט)], עני המהפך בחררה ובא אחר ונטלו נקרא רשע, ומה שעשה עשוי אם אין מחזירה מעצמו ואין כ"ד כופין אותו על זה, ועובר על לאו דדברי קבלה דאסמכוה רבנן (פ"ט) על קרא ביוזקאל (י"ט) שלא ירד לאומנות חבירו. ויש מרבותינו שאומרים שאין דין זה רק במחזור אחר דבר לקנותו או לשכרו בין קרקע בין מטלטלין, והוא הדין אם בא להשכיר את עצמו לאחד, או להשכיר ביתו ושדהו וכל כיוצא בזה, ולמה לו לירד לשל חבירו והרי ימצא זה במקום אחר, אבל אם אחד בא לזכות בהפקר או לקבל מתנה מאחד ובא אחר וקדמו אינו נקרא רשע, כיון שאין זה דבר המצוי לו במקום אחר. ויש מרבותינו דלא ס"ל חילוק זה ובכל

Aruch Hashulchan rules like the Ramban that a bargain sale is still considered a sale and not a *metzia*, unlike the Rema. However, see below that the Avnei Nezer sides with the Rema.

ערוך השלחן חו"מ סימן רלו הכריע כדברי הרמב"ן שהביא הש"ך שבמכר אין לחלק ואסור אפילו הוא מכירה בזול. מיהו ע' לקמן שהאבני נזר כתב לסמוך על המיקל בזה. ובביאור המחלוקת, ע' באגרות משה אה"ע ח"א סי' צא, הו"ד לקמן.

COMPETITION PART III

שבעה לכל הפחות הנאים מחנה מעבדין מה שפרס בלא שבעה. וחדש שכן
היה בלא אמרין כיון דלאי שבעא שבעה ודאיא דמקין למועדיה מהבאים מחנה
היה לדיניה לא על מנא שבעה ודאיא כמורה דהא רבא מפיא וזא דסרגלא
מקמר למורא עומא משו דהו דברס שבעין להשליז להשכיר לזכרון לא
היה נאמן לעבדא אפילו בשבעה אא"כ מציא רביא בעדים שקלא אצל דברים
שאין שיעור להשליז ולהכיר לא היה מציא אש"כ לכל הפחות היה נרץ לשבע
שבעת היסא שאלקין דברא ויהימ לא מנא לישבע הכי אלאה דכל כה"ג אצל
מקפיקין דפי' והי"מ שטגוליסא שפזין מחנה מקפיקין וכו' (ויורשילא) ולא מקפיקין
מייחיהו אצל מקרקעי דלא שייך דין תפיסה בזה ואלא בזמן להחזיק בזה מספק
דאיהו וקמ' לזה בחדקא יחמי דהיינו חוקת מנהל קמא עול כמנהל הדינא
הדינא וזא מוכרי אר' נתנה מקרקעי' של עמלא אלא שבעה על בכוונתה ועתה
מה שמכרה ונתנה עמלא עמל שמספקא לא מקפיקין מוואה מחוקת ויישין כיון דבזמן

מומחה אינם מוחזקין כלל. יב"ש שמעון יחזק נמה שהכניסה לו בלא שבעה
היהו טעמה דרל דלא ממשעין לה עטבתה שמה דאנן נשבעין עטבתה שמה דאנן
היה דפרק כל הנשבעין דמוריה הוה סופחין ואפסורוסין כי לא אלו
לרילין לפסוק גבי יחומים צ"ן גדולים צ"ן קטנים אם בא אחד ואמר מנה לי כר
אפסיהם שמה דאנן ואלו לא שטר אלא עדים שזהיה בשעת מימיה ואפילו היה להם
דאפסיה דאחיהם דאחיהם לימיה בלא שבעה שאינם דאפסיהם היה חייב לו
היה דאנן שהיחומים נשבעים שלא פקדנו אלא כי' היינו דוקא לטוב ולגנות
בשבעתו וכו' כגון בשטר יחומים כאלו ספקהו נשבעין לאחיהם בלא שבעה
ואפסיה מהא דאמר"ה פרק כל הנשבעין (מן היחומים) א"י יפדע
כל שבעה והיו"ה נהו מחזק אליהם מלוה השתא אפסיהו קאמר בלא שבעה
ואפסיהו קאמר שבעה וכו' והשתא קאמר לן לרבי מילה וכו' דטעין להו אשתבע
לו דלא שבעה דאלו אפסיהו קיים כה"ה היה לרבי לטבע שבעה ודאחיה
היחומים אפסיהו וידיען אלא כיון דלא משי' כ"ה ש"ה לא קאמר שבעה
גבי היחומים אפסיהו לטוב אלא מוחזק מהם טובת היחומים התנאים ואפילו
גלר"ה אשור דפליגי על רב ושמואל דאמר היפסוס אם שטרו ומת יאמר נשבעין
לשבע וידיען וטעין אלא ש"ה א"ה דהתנאי א"י יחוס אפ"ה הם נשבעין וטעין
ה"ה הם נשבעין הם לטוב ⁶השבעה היא לטובתם דאלו לרב ושמואל כיון

מורש יוֹכֵן יִשְׁכָּב [שְׁכָבָה] שְׁנֵהֵם עֲבָרִים מִפְּרִיזִין גְּמִירָא דְּמִדְרַח קִינִי חֲסִידֵי
 מִדְרַח קִינִי דְּכִינִי דְּנִינֵהּ לִרְאִי לְאִמְרוּ דְּלֹאֵר נִשְׁכְּעִין וְ חֲסִידֵי כֹּהֵן שְׁכָבָה כִּי שְׁכָבָה
 דְּכָלוּ לֹא הִיוּ נִשְׁכְּעִין לֹא הִיוּ נוֹטְלִין דְּלֹא הִיוּ מוֹדִילִין מִמּוֹן מִסְכָּן כְּנֵה שְׁכָבָה
 אֲבָל כֹּהֵן שְׁכָבָה נִתְּכֵס לֹא חֲקוּי עֲלִים שְׁכָבָה מִמֶּה נִשְׁכְּעִין דְּלֹא לֹא חֲכֵנִי חֲכֵנִי
 אֲבָל כֹּהֵן שְׁכָבָה כְּחִיו וְחֵבֵב אִלֵּי לֹאֵר מוֹתָ אִלֵּי נִשְׁכְּעִין קִינִי דְּלֹא נִתְּכֵס אֲבָרִים
 שְׁכָבָה כְּחִיו דִּהֲשָׁב אֲפִלֵּי לֹאֵר נוֹטְלִין כְּנֵה שְׁכָבָה יוֹכֵבֵה דְּנִתְּכֵס אֲבָרִים
 שְׁכָבָה כְּחִיו לֹא חֲסִידִין לִשְׁכָבָה עַד שֶׁמֶה וְלֹאֵר מִפְּרִיזִין חֲכֵנִי אֲבָרִים הַיּוֹמִים
 מִפְּרִיזִין כְּמוֹן קִינִי דְּלֹא חֲקוּי שְׁכָבָה עַד הַיּוֹמִים לִרְעֵסֵה דֹאֵל לֹא יִשְׁכָּב אֲפִי
 הַיּוֹמִים מִפְּרִיזִין מִמּוֹנֵה מִינִיבִיר מִסְכָּן וְחֵי אִילֵּי לִקְשׁוֹת אֲמַלִּי לֹא מוֹקִי מִמֶּנִּי דְּכִין
 הַיּוֹמִים [כִּי הַיּוֹמִים] לְעוֹלָם מְלוֹה וְכִינִי דְּלֹאֵר לִיֵּה כְּחִיו אֲבָרִים אֲשֶׁכְּבֵי
 כִּינִי מִפְּרִיזִין לֹא חֲסִידִין לִשְׁכָבָה עַד שֶׁמֶה דְּנִתְּכֵס יוֹמִים אֲבָרִים יוֹטְלֵן [וְשְׁכָבָה]
 בִּינִי לְאִרְצוֹתֵי נִתְּכֵס שְׁכָבָה אִלֵּי וְדֹאֵל לֹא חֲלֹמִי כִי לֹא יִשְׁכָּב מִשּׁוֹן מִשּׁוֹן
 דְּכִין אִלֵּי מוֹרֵשׁ שְׁכָבָה לְכִינִי: "וְדוֹר יֵשׁ לִי רִחִיָּה כְּבוֹרֵה דִּימוֹמִים אִינֵם נִשְׁכְּעִין
 וְשִׁכְּבֵה דְּכִינִי לְכִינִי דְּהִיא חֲקֵנָה דְּרִנִּי לֹא חֲקוּי רִנֵּן לִרְעֵי לֹאֵר מִסְכָּן דְּקִתְּרִית
 יִשְׁכְּבֵה חֲקִינִי דְּכִינִי מִשְׁכִּים יוֹמִים הִיא חֲקֵנָה לִי שִׁיחַ כֹּחַ אִלֵּי מִשְׁכִּים טוֹבֵה
 לִהֵם יוֹתֵר מִמּוֹנֵה יוֹמִים מִשְׁכִּים קִינֵי לֹאֵר וְחֵי מִעוֹת עֲפִידִי לֹאֵר קִינֵי לֹאֵר
 הַמִּעוֹת וְגַם אִלֵּי רִגִל לְרִין עֲלֵה לִשְׁכָבָה אֲפִלֵּי דְּהִיבֵם וְכִי שֶׁן קוֹטִים וְכִי מִזְּאִלִּי
 בְּצִחוֹת דְּרִבְרִי יְהוּדֵה מִפְּרִיזִין פִּרְקֵה הַמּוֹכֵר לֹאֵר שְׁכָבָה כִּים הִיּוֹלֵה אִלֵּי
 הַיּוֹמִים שְׁכָבָה אֲמַלִּי כִי בְּרוֹר:

תקטש (קד נד ע"א) *דרב לא קני י"ה *לגיתיה אלא בצורתא. פרשנים אורז חיס ויפן *מכנן הובס בינו מזיל דהא דתנן מצינלחא לא תעשה לא פסל כו' עד [ויסרן לא יעשה עד] *לגופא לא יעשה לו *טומוה ת"ל וכל ממונה וגו' עד *תפלו בזהם ויעוף דגס וקובצין [דקא] קוראן פלפון גמור מקוין *לגופא היטו יזרה בולטת טומוה היטו יזרה סוקת אצל מניי *צטוין מוחר *אפי' *ישראל עמלו גזור דלחמשה דהא *מפרשנים אצל חסס בולט או שוקט ודאי אקרי לישאל *לגופא שוקט אצל אס *חריס שש מוחר ליהונו חס הייב דריש

שכיחי גציה דליכא למיחש לחשדא כדמשמע פרק כל הנלמים שאני ר"ג דאחרים
עשו לו:

(דף ע"ד ע"ב) **וְיִשְׂרָאֵל** שקנה מעבוד כוכבים] ובא אחר והזכיר בה אין מוֹלִיחַין
 אחרו מידו. ונראה לריי שרבי ישראל לחזרו והקצו מעבוד כוכבים
 ויִשְׁמְעוּי א"ע שסמך כן יחזרו העובד כוכבים ויגלו להם מה הוזהר בד
 חובע ישראל לעבוד כוכבים בדיון קא חצע דלגן סהדי דלא נתן המעות לעובד
 כוכבים אלא על מנה שישאר הקרקע בדיו וכוון ההקרקע ליה ליה שסמך
 לעובד כוכבים קבלת המעות ובה וכן והזכיר בה אין ההפקר מימע העובד כוכבים
 להחזיר המעות לישראל אלא הישראל יכול להשטמן מן העובד כוכבים שיטמן
 ואע"ג שגלוּתא מפסיד ואם הישראל הוזהר בה על לשלם מעות ללוקח נראה
 לריי אם היה צא הראשון להפקיע הקרקע מעד ידי העובד כוכבים היו ליה
 מסור ממנו:

הרי הן במדבר. פרשנים ישראל [שני] הוכיח נקרא רשע. ° וכתב רשמי מאיר
לדא ישראל מחול לקנות וקדם ישראל אחר וקנה אינו נקרא רשע ולא שייך
עני מהספק ונחירה אלא? (ס'הישראל ראשון) גמר [ראשון] פסוק דמים עם
העיד כובשם ולא חסרים רק כמינה השטר והשולטע נעבדוהם שאלה הוצרכו
התקם וכו' אם קדם שמעון ומתקם והלך לקניוהו נקרא רשע אבל אם לא גמר
לראוין המתקם עם העיד כובשם ודחוק אומר = שנהא (ב' יחולן לו) העיד
כובשם וקדם שמעון והלך מארע עם ההספק תחברה ויתקנה משלם נמי לא
מיקרי מהסך תחברה אלא היכא דגמרוה הפסוק כבר הלוקח והימור ונחמרו ו
לזה ולא אינו חסרים רק הקנין והלך וכו' באומן דמים או הוסף דמים
לא נקרא רשע אלא אם המוכר אינו רואה ונכרה בפק והספק אחר וקנהא ללא
רשע אחר דלא אפילו כביד? נקרא רשע א"כ מפסדי' למכור שטא ידא ראשון
לקניוהו קרקע של שמעון לא ירעה לתא לו [אלא דבר מועט ולא כפי] שיהי [לא]
יהא אחר ראוי לקנותם [ורבנן שמו טובא לפסדיה דמוכר (מסוס דמוכר) = ין]
יהי מוכר אחר? מתנת דוקיין וכו' משמע (פספיקין) משמעון תלמידיה דאמור
ללא חקנו רבנן תקנתא דועביה הוה והטוב וכן נמי צייר והני שרי וכלל אין לנו
לנעושה תקנתא שיהא זה המוכר לדי פסדא עבולם ע"י פ' (האומנין) [האומר
דקדישין עט.] גבי רב גידל הוה מוסף וכו' ועל פ' לא יתפור גבי ההוא דב
מוסדא וכו'!

וַיִּשְׁאַל לְרֵבִי מֵאִיר (א) פֶּרֶדְרַכְט שְׂאֵין לוֹ מַשָּׂא
וּמִתָּן * אִם יִכּוֹל לְהוֹדִיעַ מִן הָעִיר [אֶת] מִי
שְׂאֵין לוֹ יִישׁוּב [שֶׁ] דָּבָר פְּשׁוּט הוּא שִׁיבּוֹל לְהוֹדִיעַ
לְדַמֵּר לִיה אִף אִם אֵין לוֹ מַעֲוֵת אַפְסִי"ק קִסְקִסָּה
מִדְּבַר טַעַן. מִהֲרָ"ס:

תחיתתו המנוחות שבין יקדו היו חזן יגיד וכמה
 מני רוחים שהיו לו אל הארץ וגם אתה מייקר
 שיהיו יומיו לרב: *גם נשאל לו ענין חזן שהיה לו
 כובעים ופתח לו תלמודיו שלא כדון כי דייקא של
 עובד כובעים לבנות (7) בתוך
 שהם כל מה שיראו ואם היו פתוחין עליו תלמוד
 כשצרכה כי היה ענה לפני התלמוד בתוך של
 ועתה חזן העובד כובעים וזכר את
 דימו לשמעון וא"ל בשעת המדינה יש לך
 לבנות ולקחם תלמודיו של ראובן
 כשמתלה ועל הדבר זה כתב לו כתב
 ופסול) בתחיתתו עירויים והנה עתה
 בזה לרין ואמר לו שמעון תלמודיו והשיב
 ראובן כי החזק בתלמוד כמה שנים והשיב
 שמעון אורה חזק אורה חזק שמה
 שמעון כובעים היינו מעט שיכלו
 לקחם דייקים התלמוד ממי שרצה
 ולחמון לבנות לפני התלמוד ממי שירצה
 וידע חזק שליו עתה טענה הוא רבי יו
 כי כתב (פסול) שלא מרדן כל האורה
 ויכל נמן לך מתנה. ובראה לרבי יו
 שמעון אינו יכול לכוף את האורה
 לקחם תלמודיו ללא עדין
 מנגדל דמי מתמחה והבא
 מתמה העובד כובעים
 הכי הוא טענה כובעים ויוון
 דליו העובד כובעים יכול לכוף לקחם
 דדייקים לאחד עונה וינה שולו
 מה שאו חזק גם שמעון הבא
 מתמחו ללא עדין מיהו
 מיהו שמעון צדק בזה בלוי
 כגד תלמודיו ויקחם האורה
 של ראובן שהיה ראובן
 אינו טוען שלקח האורה
 העובד כובעים אלא טוען
 חזק שליו עתה טענה והנה
 כלום* [וגדלו מוה י"ל
 דאם חזק עדים שלא היה
 לראובן מתמחה אורה

תקנו

[י"פ] אפילו אם טוען חזק שיש
 עתה עדין טוען שמעון לקחם מן
 העובד כובעים מן שמעון הספר
 ועתה טוען לקחם מן [י"פ]

הגהות הב"ח

א' גִּיב דחפסי כו' מחזקין בהו: ג' צ"ל מפקין מייניה ומוקמין: ג' גִּיב דין זה מביא גם הגהת מיימוני פ"ב מהל' זכיה ומתנה: ע' גִּיב אח: ג' גִּיב לראות: צ' גִּיב פ"י לשון זול: ק' גִּיב דין זה מביא גם בהגהת מיימוני פ"ו מהל' שכנים: ר' (כי יש לו כ"ו ולא נתן לך מתנה) תאמי' ותיב במ"ם אין זה: ש' צ"ל לי:

שלמי הגבורים

(א) פי' רשב"ם אדם בטל ממלאכה ומתלמוד ומדרך ארץ ואין עוסק ביישובו של עולם כלל וכו' בשפת לועז פאראדאקס ועיי' בב"ר ס' על פסוק ושמו לבן והתוספות פירש פרכת ר"ל אפוריא דוכתי:

חדושי אנשי שם

בעל הטהרות לעבד עליו מלכות כנגדו ויול דוראי במקום שאין לידע איך בוא הטהרות בדין או שלא כדיו שספק אם נקנה מבעל המזכר למתום או לא ישר י לנו להחזר במזר דין מורה ואין לעשות כעשר"ב וז"כ עוד במשנה שהשיב רב כמה גאון וכו' מה לנו ולנומסיהן וכו' עד ויכול

קובץ מפרשים

א) דהשבועה כצ"ל [הגהות ממ"י]: ב) דאמרי כצ"ל [הגהות ממ"י]: ג) לישראל לצורך עצמו [הגהות ממ"י]: ד) נ"ב כל אחד [הגהות ממ"י]:

תלמוד בבלי <עוז והדר> - כד בבא בתרא תלמוד בבלי עמוד מס 972 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

מרדכי ב"ב סי' תקנא

אם ישראל מחזר לקנות איוה דבר מנכר, כל זמן שלא נגמר פיסוק הדמים ועדיין מדחיקו שר-
לזול לו עדיין לא מקרי 'מהפך'. וכן אם בא לקנות מישראל לא מקרי 'מהפך' אלא אם נגמר כל
הענין ולא חסר רק הקנין. אבל כל זמן שהמוכר אינו רוצה למכרה בכך, ודאי יכול אחר להיכנס
ולקנותו, דאל"כ הרי יש בזה הפסד למוכרים.

If a Jew is in negotiations with a non-Jew to buy something but they have not yet agreed upon a price, another Jew is permitted to enter into the negotiations. If it is a Jewish seller it is certainly permitted, because prohibiting this would cause a loss to the seller.

פרישה

כרש"י וסייעתו דס"ל דהלוקח צריך להחזיר בנכס קמ"ל דלא אלא צריך ליתן לו כל מה שההנהגה. גם מפני שסתמא דמלמא לא היה יכול הבעל הבית להשתדל ליתנהו לו בול יותר. משום הכי כתב רבינו גרשום שצריך ליתן לו כל מה שההנהגה וכן היא כוונת הרא"ש בנפשוה שהצא רבינו אחר דין זה שבאזמא משונה סוף כלל ז"ה נשאל על זה עיי"ש: ובאשר כתבתי נחישב נמי דלא חקשי ששם בנפשוה דימיהו הרא"ש לרועה שקידם במקלות כו' ונפסקו פרק הכונס הנ"ל כתב דלא דמי דנפסקו איירי הרא"ש בנכס היה יכול הבעל הבית להשתדל בול יותר ונפשוה איירי כשלא היה יכול להציל בול יותר גם נחישב דלא חקשי דשם בנפשוה כתב אצל יותר ממנה שהוציא כו' הרי כתב האי דינא בלשון "אצל" ורבינו שהצא המשונה כתב בלשון "וגם" אין צריך ליתן לו יותר ונאמא לשון "וגם" אינו מיושב שפיר דהרי לפני זה איירי צריך ליתן לו ונמ"ש יתא דרבינו הביא כאן המשונה כאילו לא הושגה על השאלה הנ"ל והביא תמלה דברי רבינו גרשום דאמר דשמיין לו והיינו דאין הולכין אחר הוצאת הלוקח אם היה יכול הבעל הבית להשתדלו בול יותר ואח"כ כתב שהרא"ש כתב כן בנפשוה והוסף בפירושו דבריו שני

הגהות והערות

[א] עיי"ש לשון רש"י אין דין אנפרות בבבל. לאפסודי ללוקח: עכ"ל, דיוק לשונו מוכח כדברי הב"ח דלא פירש אינו צריך להחזיר, אלא דלא מפסדינן ליה:

פרישה

בפיסוק הדמים לא מקרי האחר רשע אם קדם וקנאם ועמה נוהגין לפסוק אכיוצא בזה שהוא השגת גבול. ולכאורה נראה למלק דכשנא אחד לקנות דבר מהשני ומחולקים בפיסוק הדמים זה אומר קמהו בשעה זה אומר תנהו דרך משל בארבעה ומתעסקים בפיסוק זה להוסיף זה לגרוע ולולא שגא השלישי היו מושוים נפשו זהו מיקרי ג"כ השגת גבול והא דאמרו שאינו נקרא השגת גבול עד שהיו מושוים בפיסוק היינו כשהלוקח הלך מהמוכר ואמר לא אתן יותר מזה. ועיין דרכי משה: ומ"ש רבינו בקרא רשע. ר"ל וקורין אותו גם כן בזה הכנסת ועיין דרכי משה והטעם משום דהוא

הגהות והערות

ר"ז [א] ז"ל שרי"ג חות יאיר סימן מב "שזה יניקתו ומחייבו תמיד שזה ביאור שם מערופיא לשון יערפו טל ויערף כמטר" עכ"ל:

Prisha cites the Mordechai mentioned above, however he writes that the common custom is not to interfere once the buyer and seller have seriously begun to negotiate and will likely come to terms. Others may try their hand only if the negotiations break down.

פרישה חו"מ סימן רלז סק"א הביא מנהג לאסור להיכנס בעסק חבירו אפילו לא גמרו פיסוק הדמים, כל שאלולי היה נכנס היו הם משווים נפשם, ומותר להיכנס רק אם הלוקח כבר הלך מהמוכר ואמר שלא יתן יותר. וכן הסכימו במשפט שלום ובערוה"ש, ע"ש.

שוב אין איסור להאחר ואין איסור רק אם האחר התחיל עם המוכר בעוד שרצה למכור להראשון. וזה פשוט וזרור שאין שום סברה לאסור על המוכר למכור את שלו:

ואין לדון בזה רק משום מחסרי אמנה אם השוה בחפץ זה. ואם מדמין לו למכור לאחר ביותר ממנה שפסק זה חלי במחלוקת הפוסקים אם בתי תרעי יש משום מחסרי אמנה נמי ח"מ סי' ר"ד סעי' י"א. וזנ"ד שלא השווה בפירוש שיהי שר של לעולם רק בכל פעם שוכר האנשים אף שפסוק השכירות ידוע. מ"מ אם לא ירצה עכשיו לשכור לעצמו אינו מחסר אמנה כלל ואין איסור עליו כלל:

ועתה נדבר אם בעל הפאצריק השני מותר להתחיל עם האנשים לשוכרם. ונ"ל שאין איסור. והנה גוף עשיית הפאצריק שהשני עושה אף אם ע"י זה יצאו אנשי הראשון להיות שכירים שלו ודאי אין איסור שדומה לזכר מצוה (ב"ב כ"א:). דאוקי ריחא וזא בר מצוה אחר ואוקי ריחא דמוחר דלומר לו מי שצא אליך יבוא ומי שצא אלי יבוא. ה"נ יאמר מי מהפועלים שיבוא אלי יבוא. אך ממילא גם הוא יכול לשכור הפועלים. ולא דמי כלל לפיסק דמים שאסור שוב לאחר לקנות. דהתם כיון שפסקו הדמים ציינהם סמכה דעמיה דלוקח שימכרנה לו כיון שכבר פסקו הדמים ואסור לאחר להתחיל עם המוכר לקנות. דכיון שאם לא יתחיל הוא בטח ימכרנה לראשון חשיב נכנס בגבול חבירו. אבל זנ"ד אף אם לא יתחיל הוא שמה יבוא הפועל אללו. ואף שמתחילה הי' נשכר לראשון משום שלא הי' פאצריק אחר. אבל עכשיו שיש פאצריק שמי ילך הפועל אללו. וכיון שאינו צרור שהראשון יסכור אף אם לא יתחיל הוא שוב אין איסור אף שיתחיל הוא. וכן מעשים בכל יום באחד עושה חנות ואח"כ עשה שני חנות ושני משתדל עם לוקחים שיקנו אללו אף שמתחילה קנו אלל ראשון ואין פוזה פה ומפפף. ואף במקורות ששומתם ידוע ואפי' במקורות שאין שומתם ידוע הלא כתב הפרישה [סי' רל"ז] דדווקא אם הלוקח הלך מאחור ולא יכלו להשתוות יחד אבל כל זמן שהם באמצע הסכסוך ואם לא הי' בא אחר צודאי הי' משמוין יחד יש בזה משום השגת גבול. והרי כל זמן שלא עשה השני חנות הי' הכל קונים אלל הראשון והי' משום ענאם. אך משום שאין משם ראי' על עכשיו שעשה חנות שני' שמה אם לא יתחיל עם הלוקח יבא הלוקח אללו. והוא הדין צניחין דידן:

ועוד דכיון שהשני אומר שהמה חדשים לא יוכלו לעשות בטוב כמו בעלי מלאכות אלו. דומה ממש למלמד שמוחר לבעה"צ לשכור המלמד שאומר כמדומה לי שכלל זה טוב יותר. ה"נ אומר בעלי מלאכה אלו טובים יותר. ועוד דכיון שממקום אחר מעלה ההוצאה יותר הא פסק הרמ"א (סי' רל"ז) במקורה צול דומה למציאה דלית בה משום עני המהפך צחרה. ואף שהש"ך הביא דעת הרמב"ן החולק בדקדים אלו ודאי אוליין לקולא וסמכין על המיקל שאין כאן אלא איסור דרבנן. ואפילו צהיק שאינו ניכר דלאו שמי' היק ופטור מלשלם מפורש

דשטר כה אין חושש להניחו ביד מלוה. וע"כ אף שאם הי' שנים היו מחייבין אותו ממון מ"מ כיון שאין מחייבין רק משום חוקה והשתא ליכא חוקה נאמן לומר פרעתי. דלגבי משועבדים אין עדות העד אחד מועיל ודינו ככתב יד. ולא שייך לומר אילו הי' שנים כו' שאם הי' שנים רק לבני חורין כמו שהוא העיד ג"כ הי' נאמן לומר פרעתי. וכן מצוה בסוף התשובה (סי' ז') להדיא. ומצוה שם דבאמת לדעת הסוברים שגם בכת"י אינו נאמן לומר פרעתי גם בזה אינו נאמן עיי"ש. ואף דאית לי מינו כיון שהי' חייב לישבע הי' מחוייב שבעה ואין יכול לישבע ומשלם וכמו נסבא דר' אבא. ואינו ענין לדברי רמב"ם שכלכות איסורי ביאה כלל:

הדו"ש"ת הק' אברהם:

סימן יז

ב"ה אור ליום ועש"ק יחיד פה סאכטשאב.

שלום לכבוד הרב החריף מו"ה ש"מ מו"ה נ"י

אברק"ק ניישטאט.

דבר האש אשר יש לו פאצריק לכפחורים ויש שליח אחד אשר שוכר לו כמה וכמה אנשים שצריכין לו ועמה קם אחד ועשה לו ג"כ פאצריק כזה ורואה ליקח את אנשי הראשון ויכול להשתדל להשיג ממקום אחר אף אינו רואה מפני שחדשים לא הורגלו במלאכה זו ועוד יעשה הוצאות יתירות ממקום אחר:

ומעלתו מסתפק אם אסור משום עני המהפך צחרה. וכחצ דזה הדין המצוה בסי' רל"ז. ודין זה בין צמכירה בין בשכירות כדמוכח ממה שרואים החס' [קידושין נט.] לאסור במלמד. אך החירו במלמד משום דהוי דבר שאינו מצי. אבל זנ"ד אסור. וכחצ דאיסור עני המהפך צחרה גם על המוכר. והוכיח זה ממ"ש המרדכי [ב"ב סי' קנ"א] שאם אינו רואה למוכרה בסקוס שרואה הלוקח ליתן והלך אחר וקנאה לאו רשע הוא. וכחצ שם ד"מ דאל"כ מפסידין למוכר. הרי מוכח שאם הי' פיסוק דמים גם המוכר אינו רשאי למכור. עכ"ד:

תשובה. דברים אלו אין להם הצנה דמאין מוכח זה. אם כוונתו דא"כ גם צפיסוק דמים מפסידין למוכר שלא ייהי יכול להוסיק בדמים. זה אינו כלום. חדא כיון שפסקו דמים ציינהם כבר נתן לו שוי' ואין המוכר מפסיד. ועוד דבאמת לפי סברה זו אף פסקו דמים ציינהם והמוכר חוזר ואינו רואה למכרה לו באותם דמים מותר לאחר לקנותו ביותר. ואם היינו אומרים דאף שאינם משום דמים מ"מ אסור לאחר לקנותו אף שאין המוכר רואה למכור לראשון הי' הפסד למוכר. אבל לפי האמת אנו אומרים שאין איסור רק אם בלא זה האחר הי' מוכר לו לזה הראשון. אבל כל זמן שאינו רואה למוכרה לו אין דין עני המהפך צחרה. ואל"כ לעולם יכול המוכר לחזור מהראשון ולמכור לאחר והאחר מותר לקנות ממנו דכיון שהמוכר רואה למכור להאחר ולא ללוקח ראשון

אבני נזר המפורסר - ד (חו"מ, ספר המפתח) בורנשטיין, אברהם בן זאב נחום עמוד מס 31 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

The seller is never limited by 'Ani Hamehapech' to sell to a particular buyer, and if he is unhappy with the buyer for any reason he may solicit other customers who would then be permitted to buy it. [The opposite is true as well, a buyer is not limited to a particular seller, and may buy from anyone he chooses. 'Ani Hamehapech' only concerns a buyer/finder from another buyer/finder, or a seller/provider from another seller/provider.] Additionally, the mere opening of a store [in a location permitted by Halacha] is not considered a wicked act even if it may attract potential buyers away from others.

אבני נזר חו"מ סימן יז

אין ללמוד מהמרדכי שאחר שגמרו הפיסוק אסור למוכר למכור לאחר מדין 'עני המהפך', דאדרבה, כל זמן שאין ברצון המוכר למכור ללוקח זה מאיזה טעם שהוא, מותר לאחרים ליקח ואין בזה משום 'עני המהפך' כלל. ע"כ שמה שפותח חנות [באופן שליכא איסור השגת גבול] ועי"ז הלוקחים יבואו אליו אין בזה משום 'עני המהפך'.

המצואר בש"ע (סי' רכ"ה [סעי' ז']) שאם טרפו ממנו השדה דין המלך או בערכאות אינו מחוייב באחריות. דשאי התם דמה שטרפו ממנו השדה בטענת גניבה דבר זה יוכל להיות בכל שדה שיקנה. על כן הלוקח נכנס בספק זה. כמו אם נטרפה הבהמה אחר המכירה. משא"כ בנידון דידן שהפסד זה לא יוכל להיות רק בזה שלא שילם מנת המלך:

אך י"ל דמה בכך דלדעתא דהכי לא קנה והמקח חוזר למוכר מחוייב הלוקח לשלם למוכר אם מכר הי"ש מה שנהנה או אם הוא צעין מחוייב להחזיר למוכר הי"ש. ומה ששילם מנת המלך אין המוכר מחוייב להחזיר לו דקיי"ל (בסי' קכ"ח [סעי' ז']) אין לך הנחפס על חצירו שחייב לשלם אלא בכרגא שהוא חייב מן הדין ומן הדין חצירו נתפס עליו. וכאן אין הדין ליקח מן הקונה [דאנן באותו ד' שאין דינם שישלם הקונה קיימין]. מכל מקום יש לומר דאמרינן בזה טעות סופר כיון דאנן סהדי שהמוכר הי' מתרצה באחריות זה כנ"ל ואינו מוכרח:

והנה אף אם נניח שדינם שהקונה ישלם מנת המלך. יש לומר דלא מנאלו אחריות ט"ס רק באופן שאם יחזור המקח למוכר ינטרף המוכר לשלם לו המעות שלקח מאתו. ואף שגם בשבח אמרינן ט"ס היינו משום דרואין את השבח כאילו קנאו ומכרו וחוזרת המכירה שמכר המוכר ללוקח את השבח ג"כ. אבל בנ"ד שאם יחזור המקח מ"מ לא יוכל לנכות מה ששילם מנת המלך כנ"ל לא שייך ט"ס:

אך זה אינו שאם הדין על הלוקח וכיון שהי"ש הי' על שם ר"ז ובדין נתפס ר"ז על רא"ו. ומחוייב רא"ו לשלם לו כמו בכרגא דהטעם משום שצדין אחריות חצירו עליו כמ"ש הה"מ (פ"ח מהל' חובל ומוזיק הלכה ו'). ועיין בתשו' רשב"א שהציא בית יוסף (סי' קס"ג מחודש ט):

אך אם אין הדין על הקונה יש פנים לכאן ולכאן. אך כמדומה לי שאף אם השלטון מנזוה לשלם אין ציד המחתייב לומר שלא ישלם עד יהי' דין ציניהם בערכאות. וכן שמעתי ג"כ. אך אין לי בזה ידיעה ברורה. ואם כן הדבר וגם צדיניהם שאין הדין על הקונה. ור"ז לא רצה לדון עמהם ושלם. פשיטא שאין רא"ו מחוייב להחזיר לו. אך אם יתברר שהדין על הקונה באמת יוכל ר"ז לטעון למה הי' לי לעשות הוצאות בחנם ומחוייב רא"ו לשלם לו:

סיומא דפסקא שאם יתברר שצעת שלקח ר"ז הי"ש שנית מצית הממשלה כבר הי' דינם שהדין על הקונה מחוייב רא"ו לשלם לר"ז מה ששילם מנת המלך. ואף שצעתה שלקחו ראשונה עדיין לא הי' כך דינם. שהרי בשעת שלקחו ראשונה נאמר דלדעתא דהכי שיתחדש חוק כזה לא קנה. כהא דיצמה שנפלה לפני מוכה שחין. מה אמרת הלא אף אם נתבטל הקנין ינטרף ר"ז לשלם. ורא"ו לא ינטרף להחזיר כמו בנתפס על חצירו. ליתא

בגיטין (נ"ג.) דאין איסור מה"ת. וכ"ש בהיפוך בעלמא. והוא כעין עני מנקף בראש היות [גיטין נט:] דאין צו גזל אלא מפני דרכי שלום ואוליגן לקולא. מכל הלין טעמי נראה שאין בזה דין עני המהפך בחררה כלל:

נאום הק' אברהם:

סימן יח

ב"ה יום ג' שמיני ט"ז אדר ב' בונה ירושלים לפ"ק פה סאכטשאב.

חיים שלום וברכה לכבוד הרב החריק ובקי מו"ה נתן נטע הבהן ג"י האבר"ק ראדישיטין.

ברבר אשר ר' ואב קנה י"ש אלא רא"ו הלי. שהי' הי"ש ההוא אלא אדון שלא פרע מנת המלך ולקח הי"ש על שם ר' ואב מחמת כי רא"ו לא הי' לו רשות מן הממשלה ובצוא ר"ז עם הי"ש הקביל פניו המפקח בדרך ויאצק עמו כי רצה ליקח ממנו ולא הניח עצמו. ואח"כ בא המפקח הממשלתי לבית ר"ז ולקח הי"ש והניחו בבית הממשלה עד יצא המשפט מזד הממשלה (האקציו). אח"כ באה משם פקודה שיתנו הי"ש בחזרה לר"ו. ואז פרע המעות לרא"ו. אח"כ נתמנה באקציו פקיד חדש. ובאה משם פקודה שיתן שישלם ר"ו את דמי האקציו:

תשובה. הנה ר"מ כתב בפשיטות שחוק הממשלה באמת שמחוייב הקונה לשלם דמי האקציו. ולדידי הדבר ספק. כי צוית לסוחר אחד פה שיצרר מה החוק ושאל פה ואמרו לו כי על הקונה אין שום תביעה מזד הממשלה. וכלא זה אף יהי' הפקיד החדש נאמן להוציא ממון. בפרט שהוא נגד הפקיד הראשון:

והנה לכאורה אף שאין דינם שישלם הקונה. מ"מ הלא בשלהי הגזל קמא (ק"י:) יצמה שנפלה לפני מוכה שחין חיפוק בלא חליפה דלדעתא דהכי לא קידשה. וה"נ דלדעתא דהכי שהשלטונות יעלילו עליו לא קנה זה את הי"ש. כי לא הול לו השער מחמת שלא שילם מנת המלך. והי' יכול לקנות מן הי"ש ששולם עליו מנת המלך:

ובבר הקשו הסוס' בפרק נערה (מ"ז:) צהא דלא כתב לה אלא על מנת לכונסה דאם כן אם ימצא הבהמה טריפה אלא הלוקח יבטל המכר דלדעתא דהכי לא קנה. ותירצו דאנן סהדי שהלוקח הי' נכנס בספק זה. ודווקא דיצמה שנפלה לפני מוכה שחין כיון שהדבר חלוי דעתה לצד שהוא אינו מקפיד מה שיהי' אחר מותו אינה נכנסת בשום ספק. והלא צוודאי אין הלוקח נכנס בשום ספק כיון שיכול להשיג הי"ש ששולם עליו מנת המלך. וגם המוכר צוודאי מתרצה בתנאי זה מטעם הזה. כי מי פחי יקח ממנו שאם ינטרף לשלם לשלטון יהי' ההפסד ללוקח. ולא דמי לדין

דף כ"ג דרך בתרי ותרי שהוא ספקא דדינא תצא משמע דבספק אחר לא תצא. ועוד הא עיקר הקידושין לפי דבריה לא היו כלום כיון שהטבעת לקח על רגע אחת מבתולה אחרת ואחר שקדשה לקחה בחזרה. ולומר שאנן סהדי שידעה הבתולה שהשאלה הטבעת שצריך ליתן במתנה כדי שיוכל לקדשה וגמרה לשם מתנה עיין ברא"ש פ"א דקידושין סי' י"ב, ליכא משני טעמים חזא שבזמננו רובא דרובא אין יודעים ועוד הא לפי דבריה היה זה לשחוק בעלמא וא"כ אף האשה המשאלת אפשר ידעה שרק לשחוק היה זה ולכן אף אם היו שם עדים שחשבו שהוא לקידושין והיה זה שהם חשבו בלבם לשחוק רק דברים שבלב מ"מ הא נמצא שלא היתה הטבעת שלו כיון שליכא אנן סהדי שגם המשאלת חשבה שהוא לקידושין שנימא שגמרה ליתן במתנה. ולומר שהיה התשמיש שזה פרוטה וכיון שידעה המתקדשת שהטבעת היא שאולה היו הקידושין רק בהנאת התשמיש נמי ליכא למימר דהא היתה השאלה רק על רגע אחד שלא שוה זה כלום דלא נתקשטה בו כלל. וגם בעובדא כוון שאחד רוצה לקדש בתולה שלא מדעת אביה ואמה ובצנעא ושלא כמנהג שודאי אין לשום אדם לסייעם בזה פשוט שליכא אנן סהדי שגמר המשאל ליתן במתנה כדי שתהיה מקודשת כיון שהוא שלא כהראוי לעשות ויש לתלות אדרבה שאף שידעה לא רצתה ליתן במתנה כדי שלא יהיו קידושין ואף אם נסתפק כיון שליכא איס לא נשנה מעצמנו משאלה למתנה וא"כ אף לדבריה לא היו קידושין. ולכן ברור למעשה שאין לחוש לדבריה כלל.

ידידו,

משה פיינשטיין

סימן צא

ליתר עיון

בענין איסור מהפך בחררה בשידוכים

כ"ה מג"א תשס"ו.

מע"כ ידידי הנכבד הרה"ג ר' משה זאב אספס שליט"א.

בדבר שאלתו באחד שמשדך לאיוו נערה אם מותר לאחר לנכות להשתדך לאותה נערה שגם הוא רוצה בה אם יש בזה דין עני המהפך בחררה או לא. אבאר הנכון לע"ד בזה.

הנהגה כל זמן שלא החליטו ביניהם שנגמר השידוך שהוא או היא מסתפקים עדין בעצם הדבר אם הוא

טוב לפנייהם או אף רק באיוו תנאים בעניני ממון כאלו שאפשר שלא יבא לידי גמר, ברור שליכא דין מהפך בחררה. דאף בעניני מקח וממכר פסק הרמ"א בחו"מ סי' רל"ז טע"א א' דדין מהפך בחררה הוא כשכבר פסקו הדמים שביניהן ואין מחוסרין אלא הקנין אבל אם מחוסרין עדין הפסיקה שהמוכר רוצה בכך והקונה רוצה יותר בזול מותר לאחר לקנותו בין אם המוכר עכ"מ בין אם המוכר ישראל ופי' הסמ"ע בסק"ז לא מבעיא אם המוכר ישראל שתקנת המוכר ישראל היא בכך דאל"כ יפסיד המוכר דמיד שבא ישראל אחד לקנותו ויפסוק עליו פחות משויה יצטרך המוכר ליתן לו כיון דאין אחר רשאי לקנותו אלא אפילו המוכר עכ"מ עיי"ש. ולכן ברור שבמוכר ישראל כו"ע לא פליגי דאין אפשר להחשיב זה לדבר אסור ולהפסיד למוכר. ולא עדיף דין זה מדינא דבר מצרא שהוא תקנה אף להוציא בדיינים שלא תקנו כשיש מזה איוו פסידא אפילו מועטת למוכר כדאיתא בש"ע חו"מ סי' קע"ה טע"א כ"ג. וכ"ש דין מהפך בחררה שהוא רק לאיסור שליכא כשיהיה מזה פסידא להמוכר ולכן אף אם יחלקו על הרמ"א במוכר עכ"מ לא יחלקו במוכר ישראל. וא"כ כ"ש בשידוכים שכל זמן שלא החליטו לגמור הענין משני הצדדים אין בזה דין מהפך בחררה לכ"ע שאין לך הפסד גדול מזה שתהיה הנערה מוכרת להנשא רק להראשון שנשדך לה משום שנאסר לכל העולם לישאנה. ולכן ברור שמוחר לכ"ע ולי"מ לשיטת הרמ"א שאף בלא טעם הפסד להנערה ליכא דין מהפך בחררה בלא הושוו ביניהן.

אבל אם כבר החליטו לגמור השידוך אך שעדין לא נעשה הקנין שנוהגין לעשות בגמר שידוכים וכדומה, תלוי זה בדין הפקר ומתנה שלי"א הראשון שהוא שיטת תוס' והרא"ש ליכא בשידוכין איסור מהפך בחררה, דיש קפידא גדולה לאדם כשרוצה בזה יותר מבאחרות עיין בתוס' יבמות דף מ"ג שכתבו ושמא אפילו לא היתה משודכת היה מתיר מאחר שתפץ בה יותר מבאחרת ואף שהתם מסתפקי התוס' הוא לענין להתיר נישואין תוך שלשים אולי צריך לזה צורך יותר גדול אבל ודאי בזה שהוא קפידא גדולה לאדם לא מסתפקי. ולכן הוא כהפך ומתנה שליכא לדידהו דין מהפך בחררה. והרמ"א מסיק שסברא זו עיקר. ולי"א השני שהוא שיטת רש"י יש בזה האיסור דמהפך בחררה.

אבל כשנעשה הקנין שנוהגין אף שהקנין לישא וא"ו לא מועיל דה"ל כקנין דברים כדאיתא בסמ"ע סי' רמ"ג ס"ק י"ב וא"כ להסבירים דבהפך ומתנה ליכא דין מהפך בחררה, גם אחר הקנין אין להיות

אגרות משה - ג (א"ה ע"א) פיינשטיין, משה בן דוד עמוד 239 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

Further lyun: following the reasoning of the Mordechai, Rav Moshe allows interfering in a potential shidduch until a commitment has been made by both sides. Otherwise, a prospect may lose out on a far better opportunity just because one side has expressed interest and is trying to pursue it. Even if both sides are committed but it hasn't been finalized, it would still depend on the abovementioned opinions in regard to a metzia.

יתר עיון: בענין עני המהפך בשידוכים
אגרות משה אבן העזר חלק א' סימן צא
ע"ש שטעם "הפסד המוכר" פשוט שליכא איסור עני המהפך כל זמן שלא החליטו לגמור הענין משני הצדדים. ואפילו כבר החליטו רק שלא נעשה הקנין, תלוי בדין הפקר ומתנה. וע"ש בהמשך דבריו לבאר המחלוקת אם מכירה בזול נידון כמצאנה. ובסוף דבריו מבואר שאפילו אחר שנגמר הענין מותר להתפלל שהמוכר יחזור בו וימכרנו לו, ואין בזה משום עני המהפך

ובשני טעמים אלו נראה שפליגי הרד"ך שפסק הרמ"א כמותו שגם במכר אם בכאן הוא בזול שלא מצוי במקום אחר ליכא איסור מהפך בחררה והרמב"ן שהביא הש"ך סק"ג סובר דבמכר אף בזול שלא יכול להקנותו במקום אחר נמי אסור. שהרד"ך סובר כטעם א' שלכן כיון שלא מצוי במקום זה במקום אחר הפסד האחרים עדיף. והרמב"ן סובר כטעם ב' שלכן במכר כיון שלכל לוקח היה מוכר במקום זה ולא היה חסר רק ההיפוך והטרחא של הלוקח נחשב כקנה לענין האיסור. ורק במתנה והפקר ליכא דין דמהפך בחררה להרמב"ן.

עכ"פ לשני טעמים אלו כיון שמשודכת יש כבר עליה איסור החרם מלהתחרט מזה ולהנשא לאחר נמצא שליכא בה כבר זכות לאחרים להשתדך לה וליכא טעם א'. והיא כבר כקנויה לו לענין איסור זה וליכא טעם ב' וממילא אסור לאחרים להשתדך לה גם מצד איסור מהפך בחררה כיון שליכא הטעמים דמסלקים איסור מהפך בחררה כבהפקר ובמתנה.

והנה הרמב"ם פסק בפ"ט מאישות הי"ז באמר לשלוחו צא וקדש לי אשה פלונית והלך וקדשה לעצמו שהוא רשע והמחבר בש"ע אה"ע סי' ל"ה סעי' ט' כתב רק לשון הגמ' שהוא מנהג רמאות והב"ש בסק"כ כתב שהרמב"ם כתב שנקרא רשע. משמע שנקרא רשע הוא חמור ממנהג רמאות לבד וסובר הב"ש שפליגי הרמב"ם והש"ע בזה ועיין בסמ"ע סי' רל"ז שפי' שנקרא רשע הוא שמכריוזין עליו בביהכ"נ שעשה מעשה רשע כזה. וזה משמע מהב"ש שליכא במעשה רמאות, דקריאת רשע אף שלא בבית הכנסת הא מצוינו שהוא גנאי גדול דבידורשין דף כ"ח תניא הקורא לחברו רשע יורד עמו לחייו ולא מצוינו זה בקורא לחברו שעושה מעשה רמאות שיוורד עמו לחייו והוא משום שקריאת רשע הוא על חטא היותר חמור. וא"כ קשה מגליה להרמב"ם זה שנקרא רשע הא בגמ' לא הוזכר שנקרא רשע אלא שנהג בו מנהג רמאות שהוא קיל מנקרא רשע וא"כ אפשר שדוקא נקט ומגליה שנקרא גם רשע.

ולמה שבארתי ניחא דאף שבעצם לא היה כאן איסור מהפך בחררה משום תרי טעמי חדא דהא לא איירי שהיה הסכם מהאשה שרוצה להתקדש להמשלח דאיירי אף בלא ידעה האשה כלל מזה. כדחזינן מעובדא דרבין חסידא דמסיק שלא יהווה לבריה המשלח ופשוט שגם המקשה ידע דהאשה לא ידעה כלל עד שבא רבין חסידא שבריה רוצה לקדשה ולא היה שייך איסור מהפך בחררה כיון שלא נגמר

דין זה. מ"מ אסור מצד החרם שיש בבטול שידוכים ואינו מצד שהקנין מהני לזה אלא משום דכיון דנהגו לעשות קנין לא הוי גמר הדבר ממש כ"ז שלא עשו קנין ואם נהגו דוקא בכתיבת תנאים לא הוי הגמר אלא בכתיבת התנאים דהוי כהתנו ע"מ שיכתבו השטרות שכתב הרמ"א שם. ולכן אם החליטו לגמור השידוכין ולא יעשו שום דבר לא קנין ולא כתיבת תנאים כמו שנוהגין הרבה בכאן על זה לבדו יש כבר החרם (ומה שנוהגין הרבה לכתוב תנאים כשנתאספו הקרואים להחופה אינו כלום לענין גמר השידוכים כדחזינן שכבר הכינו כל דבר להחופה והוציאו הרבה ממון וא"כ החשיבו כגמור מכבר והוא מהחלטתם לבד) וא"כ אסור לאחרים להשתדך לה ולגרום שתעבור על החרם. ונמצא שבמדינתנו כאן כשלא התנו בעת שהחליטו לגמור הענין לעשות כלום שברוב הפעמים הם כבר בשם חתן וכלה תיכף אחרי החלטתם אף שליכא האיסור מצד מהפך בחררה לסברא הראשונה יש האיסור מצד החרם. אך כשעדיין לא פרסמו שהם חתן וכלה אולי אף במדינתנו כאן לא נחשב גמר ממש וליכא עדין החרם. ויש להחמיר כי בספק חרם הרבה סוברים שהוא לחומרא.

ומסתבר לע"ד דאחרי שיש החרם, יש ממילא גם איסור מהפך בחררה דהא בעצם אף בהפקר הוא מהפך בחררה שהרי כבר מהפך בה חברו ויש בעצם ענין האיסור רק שסברי התוס' דבהפוכו אינו יכול לסלק זכות האחרים ולכן אף שע"י שיוזכו האחרים יפסידו טרחתו והפוכו לא נאסרו בשביל זה להפסיד זכותם דמאי אולמיה דמהפך שלא יפסיד הפוכו מהאחרים שלא יפסידו זכותם. ולכן תליא איזה הפסד הוא יותר שבדבר המצוי, הפסד המהפך גדול מהפסד זכות האחרים שיכולין לקנות במקום אחר ובהפקר ומתנה שלא מצוי, הפסד האחרים גדול. ויש לומר עוד טעם דבמכר שהמוכר מוכן למכור לכל הרוצה ליקח נמצא שהיה חסר רק ההפוך והטירחא של הלוקח וזה הא עשה המהפך לכן אין רשאין ליקח ממנו שלענין איסור להקרא רשע סגי בההפוך לבד להחשב כקנה כיון דלמוכר אין חלוק והוא כהקנה מצדו כבר אבל בהפקר ומתנה שאין תלוי בההפוך לבד שבמתנה אין מוכן לכל אלא למי שירצה הנותן ליתן וגם עד שיקנה בהקנין ממש לא ברור שיתן אף שהבטיח דלא יהיה אף מחוסר אמנה כשיחזור כדאיתא בב"מ דף מ"ט. ובהפקר נמי הא תלוי רק בקנינו לבד שאין מי שיקנה לו לכן אין שייך לומר דיהיה בההפוך כקנה אף לענין איסור עד שיקנה ממש.

בחררה שלכן בלא קידשה בעצמו אלא ע"י שליח יש מקום לומר שיתבטל השליחות מדין אין שליח לדבר עבירה דלא כהגור"ב שהביא הפ"ת ורק להש"ע לא מתבטל השליחות כסברת הגור"ב. וא"כ יהיה רק ספק קידושין.

עכ"פ מרמב"ם איכא ראייה למה שכתבתי דבשביל איסור החרם נעשה ממילא גם איסור מהפך בחררה והכא כו"ע יודו מטעם שבארתי לב' הטעמים.

יצא לן לדינא שכ"ז שלא הוסכם בין שניהם לגמור השידוכין ליכא שום איסור לאחרים להשתדך לה. ואחר שנגמר הענין במקום שהדרך לעשות קנין או כתיבת תנאים להחשיבם בשם חתן וכלה ועדין לא עשו תלוי זה במחלוקת דהפקר ומתנה ומאחר שהרמ"א מסיק שסברא הראשונה עיקר ליכא איסור לאלו הרוצים דוקא בנערה זו אבל מן הראוי לירא ה' להתמיר לחוש לסברא אחרונה שהיא שיטת רש"י. ואם כבר עשו קנין או כתיבת תנאים או אף לא עשו כלום במקומות שאין גוהגין בדוקא לעשות איזה דבר כמו במדינתנו בכאן (דמה שכותבין בשעת התופה אינו כלום) ואף במקומות שגוהגין אבל הם לא חשבו לעשות כבר חל החרם שלא לחזור ואסור לאחרים להשתדך לה מתרי איסורי חדא במה שגורם לה שתעבור על החרם ב' שממילא יש עליו גם איסור מהפך בחררה.

ומה שהביא מע"כ להתיר מהא דאמר שמואל במו"ק דף י"ח דמותר לארס אשה בחוש"מ שמא יקדמנו אחר ברחמים וכוונתו דאם אסור לאחרים להשתדך לה לא מסתבר שיקבל השי"ת תפלתו והוא ראייה אף לאחר שגמרו השידוכין דהא אסור לקדש בלא שידוכי וא"כ יקשה על רש"י דאוסר גם בהפקר שלא מצוי במק"א. אבל אין זה ראייה משם חדא דלפעמים זוכה אדם מאיזה טעם שהשי"ת יקבל תפלתו אף שמבקש דבר שלא היה ראוי לבקש ודרכי השי"ת נעלמו מאר"י ועוד דאולי יתפלל שתחזור בה מהסכמתה שאז ליכא איסור לאחרים להשתדך בה שהוא באופן המותר. ולכן לדינא הוא כדכתבתי לעיל.

ידידו.

משה פיינשטיין

ביניהן עדין כלום כדאיתא ברמ"א. ועוד משום דהוא כהפקר ומתנה שלתוס' ופסק הרמ"א ליכא איסור מהפך בחררה ואולי סובר כן גם הרמב"ם. אבל האיסור בכאן הוא מה שהבטיח להמשלח לקדשה עבורו וסמך עליו ולא קיים הבטחתו. ועיין בפ"ת אה"ע שם סק"ט בשם הגור"ב שכתב דעיקר העבירה בכאן הוא במה שלא קיים שליחותו שחברו סמך עליו. וזהו מעשה הרמאית שאמר בגמ'. אבל סובר הרמב"ם דממילא יש בזה גם איסור מהפך בחררה. דסובר כטעם א' שבארתי להסוברים דליכא בהפקר ומתנה איסור מהפך בחררה דהוא משום דאינו יכול לסלק זכות האחרים. וטעם זה יסבור גם בהא דליכא איסור כשלא נגמר ביניהם עדין שפסק הרמ"א משום דאף דעכ"פ היפך וטרח בזה ושייך ענין האיסור מ"מ לא נסתלק בהיפוך כזה זכות האחרים וכ"ש במוכר ישראל שהוא הפסד גם להמוכר ולכן אין לאסור את האחרים אף שמפסידין את המהפך את היפוכו וטרחתו. וא"כ בשליח שהוא עכ"פ אסור מצד מנהג רמאות הרי כבר אין לו זכות לקדשה לעצמו וממילא כשקידשה לעצמו עבר גם על איסור מהפך בחררה אף שעדין לא שמעו כלום מהאשה ואף שלא ידעה כלום מזה שהמשלח שלח לקדשה אם אך האשה היתה מתרצית גם למשלח. ולכן כתב הרמב"ם גם שנקרא רשע משום דמצד איסור רמאות שעליו נעשה גם איסור מהפך בחררה שיותר חמור שנקרא בשביל זה רשע.

אבל אם נימא כטעם ב' שהוא כקנין אין שייך איסור מהפך בחררה אף לגבי השליח כיון שהאשה עכ"פ לא נתרצית עדין ולכן אין עליו אלא איסור רמאות וזה יסבור המחבר בש"ע שלא כתב דנקרא רשע. ואף אם יסבור כסברא ראשונה אף במכר בזול כהרד"ך שפסק הרמ"א נמי בטעם שליכא איסור בלא נגמר ביניהם עדין אפשר שיסבור כטעם ב' משום דאפשר סובר שני הטעמים לקולא. ואף לסברא אחרונה דגם דהפקר ומתנה אסור מטעם שכתב הסמ"ע דכיון דכבר בא ליקחנו ולקבלה ה"ז השני כנוטל במה שכבר זכה הראשון. אין שייך זה בלא נגמר מצד האשה וכ"ש בלא ידעה כלל ולכן סובר שלא נקרא רשע אלא מעשה רמאות לבד. ובזה נחלקו הרמב"ם והש"ע. וכן יחלקו בשליח לקנות שדה כעובדא דרב שלהרמב"ם אף שלא ידע המוכר יש על השליח שנאסר לקנות לעצמו מצד מנהג רמאות. גם איסור מהפך בחררה ולהש"ע יש עליו רק איסור מנהג רמאות לבד.

ולמה שבארתי להרמב"ם נמצא שיש על השליח איסור על מה שקידשה לעצמו ממש מדין מהפך

סימן רלז סעיף א' א. וקנאו. עין בתשובת מהרש"ל [סי' ל"ז] ונתשובת משאמ ננימין [סי' כ"ז] נאריכות מדינים אלו, ונתשובת רשד"ס [חור"ם סי' רנ"ט] (ושי"ב) [ושני"ד], ונתשובת ר"מ אלשיך סי' ס"ו, ועין בתשובת מני"ט ח"א סי' קל"ד נאחד שער שז' דבר מהמלך כגון העפר לעשות ממנו העופרת כו', ע"ש. ש"ך [סק"א-ב]:

ג. המצוי. משא"כ כשנא לקנות דבר שיכול להשתדל לקנותו גם במקום אחר, אף שיהיה לו טרמא בזה. ויש מולקין ק"ל דאף בממנה והפקר נקרא רשע, דמיון שזה נא כבר לקחנו ולקחנו ה"ו השני כנוטל במה שכבר נזהר וזו הרשעון. סמ"ע [סק"ב]: ג. במציאה. דמיא ליה לאדם להיות שדומי זה אצל זה וטוב הוא לנמה עניינים. שם [סמ"ע סק"ה]: ד. בזול. אצל הרמז"ן נחידושי פרק חזקת גני נכסי גוי הרי הן נמדנר כמז דאפילו לקח פחות ממדי דמיו האילו ומכר הוא און לחלק. ש"ך [סק"ג]:

[קדושין ג"ט ע"א] עני המהפך כו' דנקרא רשע, לא איתפרש היכא אשכח דנקרא רשע, נהי דעבריינא מיקרי דכל דעבר אדרבנן שרי למיקרי עבריינא [שבת מ' ע"א], אבל רשע מנ"ל כו'. ונראה משום הא דאמרין סוף פרק הנשרפין [סנהדרין פ"א ע"א], ואת אשת רעהו לא טמא [יחזקאל י"ח ר], שלא ירד לאומנות חבירו, וכתוב בתורה [שם שם כ'] צדקת הצדיק עליו תהיה ורשעת הרשע עליו תהיה, אלמא רשע מיקרי בחדא מהנך. ואע"ג דיורד לאומנות חמיר טפי משום דפסיק לחיותיה, מ"מ התם בשל הפקר מיירי, ומהפך בחררה של שכירות שזה הוא לנכנס לאומנות של הפקר כדמוכח מדברי התוספות [קדושין שם ד"ה עין], ותוריייהו רשע מיקרי. עכ"ל. ועין בתשובת חתם סופר חלק חו"מ סי' ע"ט שהביאו וכתב עליו ודפח"ת, והאריך שם בביאור דבריו במ"ש כדמוכח מדברי התוספות ע"ש. ועין באר היטב סק"ו מ"ש והריטב"א הביא משם ר"ת דכל מקום שאמרו חכמים דנקרא רשע מחייבין אותו להחזיר המקח, והוא ז"ל חולק עליו כו'. ועין בג"י פרק חזקת הבתים [ב"ב כ"ט ע"א מדפי הר"ף] בסוגיא דגוי מכי מטא זוזי לידה אסתליק ליה, שכתב ג"כ וז"ל, והעלו האחרונים ז"ל דבמקום שנקרא רשע מ"מ אין מחייבין אותו ב"ד להחזיר, מדאמרין פרק האומר בקדושין דף נ"ט [ע"א] זבוי לא מובינא כו', שלא כדברי ר"ת שפירש שמחייבין, עכ"ל. גם בתשובת מהרי"ק סוף שורש קל"ב כתב כן בפשיטות ע"ש, וכן פסק בתשובת מהרש"ל סימן ל"ו וכתב שם בזה"ל, ותמה אני אם יצא דבר זה מפי ר"ת ז"ל, שאלמלי נשתכחה תורה מישראל החזירה בפלפול וישגה בזה, וגם אני לא מצאתי רמז בכל הפוסקים שום צד הו"א לחזור המקח אלא לקרותו רשע כו', והאריך בזה ע"ש, וכן הסכים בתשובת משאמ בנימין סימן כ"ז ע"ש [ועין מה שכתבתי לקמן סימן רנ"ט סעיף ז' סק"ג]. ועין בתשובת חמדת שלמה [חור"ם] סימן ד' שהזכיר דברי מהרש"ל ומשאת בנימין הנ"ל, והסכים עמהם דאין בו דין חזרה כלל, רק שמכריזין שעשה מעשה רשע כדי להכלימו שלא יעשה כזאת, וכתב דאפשר יש ביד ב"ד לענוש עונש אחר דרך קנס כדי שלא יעשה כזאת, אבל המקח קנה לגמרי כו'. וכתב עוד דבשוגג דלא ידע פשוט דאין עליו

באר היטב

ה. זו. פירוש, לנסנא זו האחרונה דס"ל דאפילו נמצאה והפקר וכיוצא בזה נקרא רשע, מודים דאם זה הנא לזכות או לקנות מחילה הוא עשיר, ונא אחר לזכות מלפניו הן דבר הפקר או שאר דברים הנקנין בממנה, אינו נקרא רשע בן, כיון דעדיין לא נזהר לזכות ויכול להשתדל ענין מה ממקום אחר אלא שזריך להוציא עליה דמים, אין בן כלום כיון דעשיר הוא, אס לא שהוא דבר שאין העשיר יכול להשתדל אפילו בדמים, דכזה העשיר שזה לעני. וכאשר נארחי דברי הרמ"א כ"כ הר"ן בשם הרמז"ן נהדיא והביאו הכ"י ע"ש, ודלא כהעיר שזמן שכתב צענין אחר, ע"ש. סמ"ע [סק"ה]:

ו. ישראל. פירוש, לא מנעיה אס המוכר ישראל שנקנת המוכר הוא בן, דלכ"כ יפסיד המוכר, דמדי שינוא ישראל אחד לקנותו ויפסוק עליו פחות משווי יטכרך המוכר לימן לו דאין אחר רשאי לקנותו, אלא אפילו המוכר גוי, כ"כ המדרי. ד"מ, ע"ש.

[סמ"ע סק"ד]. [עין במהרי"ק שער קל"ב, ולחם רב סי' קמ"ה, ופני משה ח"א סי' ל"ט, ומ"ב סי' קכ"ב. והריטב"א נחידושי מסכת קדושין [ג"ט ע"א ד"ה והא] צענדל דרכ גידל הציא משם ר"ת דכל מקום שאמרו חכמים דנקרא רשע מחייבין אותו להחזיר המקח, והוא ז"ל מולק עליו וכמז שער"פ שנקרא רשע אין מחייבין אותו להחזיר כלום, מפי רבי נר"ו, ע"כ. ועין במהרשד"ס סי' רכ"ה וסי' [של"ד] [שני"ד]. הממוך אחר חזק לקנותה ונא אחר ונטל מידו אינו נקרא רשע. מהר"א שזון סי' קל"ו. ועין בתשובת מהרי"ט ח"א סי' ז"ה. בני חיי [הגה"ט אות א-ב]:

פתחי תשובה

שום דין כלל, ומה שאמר ר' יצחק לר' אבא [בקדושין שם], השתא נמי ניתבה ניהליה מר, הוא רק למדת חסידות. וע"ש עוד שכתב וז"ל, ולענ"ד יש מקום ספק היכא דהיה מזיד, אף אם מחזיר המקח אם מתוקן בזה המעשה רשע שעשה, וכדאיתא בב"מ דף כ"ו [ע"ב] נטלה לפני יאוש ע"מ לגזולה עובר בכולל ואע"ג דהחזירה לאחר יאוש מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה, ועין בחור"ם סימן רנ"ט [סעיף א'] דכל היכא דאין בו דין חזרה אין האיסור מתוקן בהחזרה, אם לא שעושה בן דרך תשובה וחרטה, אבל אם אינו עושה בן רק להנצל מן ההכלמה שיכריזו עליו בריבים אין בזה די השב כיון שלא ניתן להשבון ומתנה בעלמא הוא דיהיב, עכ"ל ע"ש: ג. אבל אם מחוסרין כו' מותר לאחר לקנותו. עין בפרישה שכתב וז"ל, ועתה נוהגין לפסוק על כיוצא בזה שהיא הסגת גבול. ולכאורה נראה לחלק, דכשנא אחד לקנות דבר מהשני ומחולקים בפסוק הדמים, זה אומר קחתי בששה וזה אומר תנהו דרך משל בארבעה, ומתעסקים בפסוק זה להוסיף זה לגרוע, ולולא שבא השלישי היו משוים נפשם, זה מיקרי ג"כ הסגת גבול, והא דאמרו שאינו נקרא הסגת גבול עד שיהיו מושוים בפסוק, היינו כשהלוקח הלך מהמוכר ואמר לא אתן יותר מזה, עכ"ל. ואינו יודע למה לא הזכיר מזה בסמ"ע:

אמרי ברוך

סימן רלז. רמ"א סעיף א'. בין אם המוכר גוי או ישראל. כ"ז, יעין במהרמ"ם מהר"ם מרונסבורג סי' תקנ"ה נדף קי"ג ע"א [לפניו בסוף שו"ת מהר"ם מרונסבורג דפוס פראג]:

חידושי חתם סופר

שם בהגה"ה. אם לא דאינו מצוי. כו' ז"ל:

פתחי תשובה חו"מ סימן רלז סק"ב

אם עבר וקנה דבר שחבירו ה' מהפך בו, הסכימו האחרונים שאין ב"ד מחייבים אותו להחזיר את המקח. אך אם עשה כן בשוגג לא מקרי רשע, ורק ממדת חסידות יש להחזיר וזו"כ פ' בערוה"ש. וליתר עיון ע"ש ב"פ"ת אם איסור עני המהפך הוא איסור תורה.

If one transgressed 'Ani Hamehapech' and already acquired the item, Bais din cannot force him to undo the sale. Moreover, if he did so by mistake, not knowing that someone else had been trying to get it, he is not considered a rasha and it would only be an act of piety to give it up.

סימן פ

בענין מהפך בחירה בלא ידע

י"ט סיון תש"כ

מע"כ ידידי הרה"ג מוה"ר אמרים דיקשטיין שליט"א.

הנה בדבר מה שאחז היה אצלך בדבר לשכור אותך ללמוד איזה שעות עם תלמידים אחדים בימי הקיץ ואתה חשבת שהוא צריך ליתן לך תשובה בדבר גמר השכירות והוא חשב שאתה צריך ליתן לו תשובה ולכן הלך ושכר את חברך ואתה טוען שחברך אסור להשכיר עצמו מדין מהפך בחירה וחברך טוען שלא ידע שאתה רצית להשתכר אף שידע שדבר עמך בזה אבל חשב מכיון שבא אח"כ אצלו לשוכרו ודאי השבת לו שאינך רוצה. ושניכם רוצים לידע דעתו.

הנה בש"ע חו"מ סימן רל"ז לא הוזכר חלוק בין ידע השני שהראשון החזיר אחר הדבר לקנותה או להשכיר עצמו או לא ידע דסתמא נאמר הדין. משמע שאף בלא ידע יש עליו חיוב אם אינו רוצה להקרא רשע להחזיר ולמכור להראשון ולמסור השכירות להראשון. וכן מפורש בקידושין דף ג"ט שר' אבא לא היה ידע דרב גידל היה מהפך בהתא ארעא ומ"מ א"ל ר' יצחק נפתח השתא נמי ניתבה ניהליה מר אלמא דאפילו בלא ידע אם לא יתבה לרב גידל היה נקרא רשע.

ואף שיש קצת להקשות אם היה אסור מדינא לר' אבא להחזיק הקרקע איך לא קבל המעות ונגרם ע"י זה שר' גידל לא נחית לה ולא נתקן כלום. דהא האיסור הוא כדי שתהיה השדה לר' גידל והרי כיון שר' גידל אינו רוצה במתנה ולא נחית לה היה לו לר' אבא בשביל זה ליקח המעות אף שלא מסמנא מלתא. אלא משמע קצת דמדינא כיון שלא ידע לא היה מחוייב להחזירה לרב גידל אלא מצד מדת חסידות ולכן לא היה מחוייב בשביל מדת חסידות לותר על מה שלא מסמנא מלתא דהא נחשב כהפסד. ומה שלא נחית לה כיון שאינו מחוייב להפסיד בשביל זה אולי חשש שאם נחית לה לא יאמינו לו שלא ידע ויחשדוהו שעשה איסור. נראה דאינו כלום דמדת חסידות לא היה תובע ר' יצחק נפתח מר' אבא ולומר לו השתא נמי ניתבה ניהליה מר אלא משמע דמדינא הוא שאף בלא ידע הוי האיסור אם ישאר בהקרקע שהפך בה ר' גידל. ול"ד למה שאיתא בב"מ דף פ"ג בהנהו שקולאי דתברו

ואלו שלומדים מקרא עם הקטנים שרש"אין ליקח שכר נמי כיון שיש עכ"פ מעלה שלא ליקח שכר דלכן היו מקומות שלא נטלו שכר גם על המקרא עיין בנדרים דף ל"ז בר"ן וכן ברמב"ם פ"א מת"ת ה"ז ובש"ע יו"ד סי' רמ"ה סעי' ו' איתא היה מנהג בעיר שלוקח שכר עי"ש לא מסתבר שיוכלו למנוע לאחרים מלעשות מצוה. דהוא כשימצאו מי שילמד בחנם רק ישלמו לו באופן שכר בטלה. וגם מסתבר כיון שבטל תיגוקות של בית רבן הוא חטא גדול שאין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תשכ"ר. אף שרש"אין ליטול שכר ולא לקבל עליו ללמד בחנם אף אם אין אחר שם ללמד אותם הוא רק משום שלא רק עליו לבדו מוטל אלא על כל בני העיר אבל מאחר שכבר קבל עליו שעתה היה מוטל רק עליו וכשיבטל אותם נמצא שהוא המבטל, וחטא אסור לאדם לעשות בשביל הרוחת ממון ויאסר ממילא גם הוא לילך לבקש אף פרנסה אחרת עד שיעמיד אחר תחתיו.

וזהו מדינא אבל אם הוא באופן שאין להם כדי צורכן שלכן קשה לפניהם ללמד בטוב עם התלמידים והאומדנא חזקה וברורה שאם לא ילמדו יום או יומים יועיל שהמתעסקים ישלמו בזמן ויוסיפו להם כדי צורכן או אולי יש מקום להתיר מהא דעת לעשות לה' הפרו תורתך כדי שזה יועיל שיוכלו ללמד אתם כהוגן כשלא יצטרכו לדאוג ולהטריד בחזרה אחרי עוד איזה פרנסה. אבל צריך ע"ז ישוב דעת גדול ולאמוד הדבר היטב בכל הפרטים ולכן צריך להתרחק מזה בכל האפשרי.

וממילא לפ"מ שבארתי אין חלוק במלמדים בין יש להם חווה או לא ואין חלוק בין התנו שיוכלו לבטל העת כשלא ישלמו להם בזמן ובין לא התנו. ולא בין לבטל לגמרי גם שלא להשיג עליהו ובין רק שלא ללמד אתם.

ולענין השכר לימים שלא למדו אם היה כדון מחמת שאמדו שיהיה תועלת והיה באופן שקשה לפניהם ללמד ודאי צריך ליתן להם השכר. ואם היה באופן שהיה אסור להם שלא ללמד מסתבר מדינא שאין חייבין ליתן להם אבל מצד וארחות צדיקים שבסוף פ' האומנין צריך ליתן להם כי לא מטיבה בטלו מעבודתם ללמד אלא מרוב צער ועוני וחשבו שיהיה תועלת מזה.

ידידו יברכו.

משה פיינשטיין

אגרות משה - ד (חו"מ א, או"ח ב, אה"ע ב) פיינשטיין, משה בן דוד עמוד 111 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

Rav Moshe disagrees with the Pischai Teshuva and requires one who unknowingly transgressed 'Ani Hamehapech' to give up the sale. Although Bais Din cannot force him to do so, if he doesn't return it willingly he is indeed considered a rasha.

אגרות משה חו"מ חלק א' סימן ס' פליג על החמדת שלמה שהביא הפ"ת הנ"ל וס"ל שאפילו עשה בשוגג חייב להחזיר על פי דין, ואם אינו מחזיר מקרי רשע. וכ"ש אם היה יכול לידע ולא חקר אם חבירו מהפך, לכו"ע מקרי רשע.

לדבב"ח חביתא דחמרא ואמר לו רב שיתן להו גלימיהו וגם אגריהו מצד וארחות צדיקים תשמור. דשם נראה דהוא מדין כופין על הצדקה כיון שהיו עניים ולא היה להם מה לאכול שלכן כפהו באמידתו שמחוייב למחול להם תביעתו מה שחייבים לו השקלאי על הפשיעה שלא נזהרו בשמירתם וממילא מחוייב להם אגריהו. ומטעם זה לא היה יכול רבב"ח לומר שמדין צדקה אין מוטלין עליו יותר מעל כל בני העיר, דהחויב עליו היה למחול תביעתו שבני העיר אין מחוייבין מדין צדקה ליתן להם מעות שישלמו לו וממילא היה מוטל זה רק עליו.

ומדויק לפ"ז מה שהביא קרא דלמען תלך בדרך טובים שלכאורה איזה משמעות יש בקרא זה שצריך לותר על ממונו. ובשלמא לרש"י והנ"י שמפרשי שהוא למד שצריך לילך לפניו משורת הדין נחת שטובים עושים לפניו משהו"ד כמפורש בנ"י עיי"ש. אבל התוס' ב"מ דף כ"ד כתבו שמצד לפניו משהו"ד אין לו להפסיד ממונו ולהכי לא מייתי הקרא דאשר יעשן עיי"ש א"כ איך למדין מדרך טובים שצריך להפסיד ממונו. אבל למה שבארתי נחת דטובים אינם נושים בחבדיהם כשיודעין שאין להם שאסור זה מקרא דלא תהיה לו כנושה כמפורש בב"מ דף ע"ה, וכן אינם נוטלים משכון בעצמם אף לא באופן ניתוח כדאיתא שם בוף ק"ג שאסור, וההיתר בכאן צריך לומר דהיו גלימיהו מתחלה אצל רבב"ח שזה מותר לעכב לכן מצד דרך טובים יש להו להחמיר שאף שגלימיהו מונחין אצלם מתחלה יתנהגו כמונחין אצל החייב להם שלא ישקלו לגלימיהו להחזיקם ושלא יהיו נושים בו כיון שיודעין שאין לו זה אמר רב לרבב"ח שיתנהג בדרך טובים זה. והיה סבור רבב"ח שלא אמר לו שימחול אלא שיחזיר להם גלימיהו וישאר החוב בעצם עליהו שישלמו כשיתעשרו וממילא אין צריך ליתן אגריהו, ומצד צדקה אינם מוטלין עליו יותר מעל כל בני העיר. ואמר לו רב שמצד ארחות צדיקים תשמור יש לו למחול להם כיון שהם עניים ואין להם לשלם וברוב הפעמים לא מצוי שיתעשרו כמפורש בגיטין דף ל' דעני שיתעשר לא שכיחא אף לעשירות קצת כהסך שלא יוכל ליקח מעשר עני, ולכן בשביל חשש רחוק יש לצדיקים למחול שלא ישאר להו ולא ישלם. וממילא מאחר שעליך למחול הרי מחוייב אתה לשלם להם אגריהו מדינא כיון שהם אין חייבין לך כלום.

עכ"פ ממה שא"ר יצחק נפחא דניתבה גיהליה הוא מדינא שלא יהיה רשע, וחזינן שהוא נקרא רשע אף בלא ידע אם לא יהבה גיהליה. ואף

שלמעשה לא לקחה ר' גידל מ"מ נסתלק האיסור מר' אבא כיון שהיה ר' גידל יכול לקבלה ורק בשביל מדת חסידות דשונא מתנות יחיה לא רצה לקבל לא היה יכול בשביל זה למנוע סלוק האיסור מר' אבא. ולכן סתמו הפוסקים שאסור מדין מהפך בחזרה ולא חלקו בין ידע ללא ידע משום דאף בלא ידע הוא מדינא. לכן טענה זו דלא ידע אינה טענה, ועיין בפ"ת סק"ב הביא מתשובת חמדת שלמה דבשונא דלא ידע אין עליו שום דין כלל ומה שאמר ר' יצחק נפחא לר' אבא ניתבה גיהליה מר הוא רק למדת חסידות והוא דבר תמוה אצלי ולא נכון כלל, וכ"ש שא"א לומר כן למשי"כ שם דאינו מתקן כלל המעשה רשע שעשה אם לא שעושה כן דרך תשובה וחרטה. שלא היה שייך מדת חסידות להחזיר ותשובה לא שייך כיון שלא ידע וצ"ע בכוחות. וגם מסתבר שיש להחשיב זה כידע, וכיון דידע שחברו היה מהפך היה לו לשאול ממנו אם האמת שאינו רוצה להשתכר ולא לסמוך אהשערות בעלמא ועל אמירת אחרים אלא היה לו בעצמו לשאול ומדלא שאל הוא כידע, ולכן דדאי יש בזה משום מהפך בחזרה אך לבעל חמדת שלמה.

אך יש לדון בזה אם לא אפשר להשתכר אצל אחרים שאולי יש לדון כהפקר ומתנה שפליגי הראשונים והרמ"א כתב שם וסברא הראשונה נראה עיקר שאין בכזה דין מהפך בחזרה כיון שאינו יכול למצא במקום אחר. אבל הוא רק כשמלאכה אחרת לא יעשה בשום אופן שייך לומר שאם בעיר זו ליכא מקום למצא להשתכר לתלמידים אחרים הוא כהפקר ומתנה, אבל אם גם מלאכה אחרת היה עושה הוא כסתם פעולה שיש בזה משום מהפך בחזרה. ודבר זה לא ידוע לי ואתה ודירך ששנים הם יראי ה' תבררו בין עצמכם איך לדון בזה.

גם יש לדון בהא שכתב הרמ"א דאם היו מהוסרין עדיין הפסיקה שהמוכר רוצה בכך והקונה רוצה יותר בזול מותר לאחר לקנותו, אבל כבר כתב הפרישה והובא בפ"ת סק"ג שהוא באופן שהלוקח הלך מהמוכר ואמר לא אתן יותר מזה שנתבטל המקח אבל כשמתעסקים בפסוקו זה להוסיף זה לגרוע ולולא שבא השלישי היו משווים נפשם יש בזה דין השגת גבול ומהפך בחזרה עיי"ש וכמובן ענין זה הוא בכאן דדאי היו משווים נפשם ויש בזה משום מהפך בחזרה.

ומה שיש לדון מהא דמודה ר"ה במקרי דרדקי דלא מצי מעכב בב"ב דף כ"א הוא רק שמלמד אחד יכול לקבוע מקומו במקום קרוב למלמד האחר. אבל לא לקבל התלמידים שכבר עסק המלמד האחר

Core Curriculum

(subject to change)

PART I Business Halacha Fundamentals

Elul 5780

- Dina D'malchusa Dina- 2*
 - › Obligation to Adhere to Civil Law
 - › How Civil Law Impacts Agreements Between Two Parties
- Common Business Practice & Minhag Mevatel Halacha - 2
 - › What Constitutes a Minhag
 - › How Minhag Impacts Employment, Tenancy, Partnerships and Real Estate Deals etc.

Tishrei 5781 (Expanded Yom Tov Edition)

- Business and Employment on Chol Hamoed

PART II Setting Up A Kosher Business

Winter 5781

- Introduction to Choshen Mishpat & Business Halacha -1
- Gezel - 3
- Gezel Akum, Ta'os and Mate' Akum -2

- Geneivas Da'as - 1
- Acceptable Marketing - 1
- Halachic Considerations of Corporate Gifting - 1
- Halachos of Employment -4
 - › Backing Out
 - › Where Backing Out Causes a Loss
 - › Working Pro Bono and Hiring Jewish
 - › Obligations of Employer and Employee
- Halachic Deals and Documents - 4
 - › Understanding Asmachta
 - › Agreements and Kinyan Devarim
 - › The Halachic "Agreement Validation" Clause
 - › Non-Competes and Non-Circumvent Agreements
- Partnerships & Corporations - 4
 - › Structuring
 - › Legal Entities and Trusts
 - › Management
 - › Divisions of Profits and Losses

Nissan 5781 (Expanded Yom Tov Edition)

- Corporate Chametz - The Issues and the Solutions
- Isurei Hana'ah

PART III Maintaining A Kosher Business

Summer 5781 - Commitments and Kinyanim

- Hasagas Gevul and Competition - 4
- Kinyanim Expounded - 2
- Situmta - The Kinyanim of the Marketplace - 1
- Mi Shepara, Mechusar Amana etc. - 2
- Ona'ah - 2
- Mekach Ta'os- 4

Summer Break 5781 (Special Edition)

- Tzedaka and Maaser
 - › As a Business and Individual

Elul 5781 - Maintaining a Kosher Work Environment

- Yichud in the Workplace - 2
- Interaction With the Opposite Gender - 2

Tishrei 5782 (Expanded Yom Tov Edition)

- Websites and E-Commerce on Shabbos and Yom Tov

Winter 5782 (Leap Year) - 1st Semester

- Loans and Guarantees - 2
- Ribbis 101/The Basics - 4
- Insurance Issues - 1
- Brokerage - 2
- Lashon Hara in Business - 2
- Legal Holidays and Chukos HaGoyim - 1

Winter 5782 - 2nd Semester - When Things Don't Go As Expected:

- Bais Din - 3
- Din and Lifnim Mishuras Hadin - 2
- Arka'os - 2
- Quitting, Firing, and Severance - 2
- Partnership Dissolution - 2
- Collections - 2
- Bankruptcy - 1

Nissan 5782 (Expanded Yom Tov Edition)

- Maintaining a Facility on Pesach

Summer 5782 - Final Testing and Review

PART IV Industry-Specific & In-Depth Supplemental Tracks

Choshen Mishpat Supplemental Track

- More In-Depth and Intricate Learning of Previous Topics
- Nizkei Shcheinim
- Mazik, Garmi, and Halachic Torts
- Hashavas Aveida
- Mitzva of Lending
- Yerusha and Trusts
- Trustees and Executors
- Shomrim and Fiduciaries
- Shluchim and Agents
- Harsha'a and Power of Attorney
- The Shibuda D'Reb Nosson Law
- Hefker, Pruzbul, and Other Choshen Mishpat Topics

Real Estate Track:

- General Real Estate
- Bar Metzra
- Acquisitions and Ani Hamehapech
- Lo Sachmod
- Brokerage
- Landlord/Tenant
- Zoning Laws
- Rent Control and Evictions
- Fix and Flip
- Administrations and Boards

HealthCare Track:

- Shabbos and Yom Tov
- The Kosher Kitchen
- Employment Training
- Facility and Housekeeping
- Compliance and Fiduciary
- Partnership and Employment
- Medical Issues

Finance and Ribbis Track:

- Introduction: Understanding Ribbis
- Ribbis of Non Jews and Mumar
- Foreign Currencies & Commodities: Se'ah Bese'ah Applications
- Corporate Lending & Borrowing
- Credit Unions - Ownership in Ribbis Entities
- Credit Unions: Paying Ribbis by Court Order
- Pesika: Deposits & Price Guarantees
- Tarsha- Paying for Credit & Early Bird Specials
- Arvus & Ribbis: Cosigning on a Non Jew's Loan
- Arvus & Ribbis: Cosigning on a Ribbis Loan
- Differentiating Between Expenses & Interest: Defining the Two
- Ribbis in Partnerships
- Ribbis in Contracts - Capital Calls and Late Fees
- Deal Syndication & the Real Estate Process From Negotiation to Closing
- Ribbis as a Knas: Fines & Penalties
- Purchasing Tax Liens and Mortgage Bundles
- Using a Purchased Item When the Sale was Reversed
- Selling Conditional on Reversing the Sale
- Ribbis Responsibilities of Lawyers, Brokers, and Witnesses
- Review of Ribbis Fundamentals
- Hard Money Loans & Heter Iska - Kulo Pikadon; Chatzi Milve
- Heter Iska- The Approach of Reb Moshe Feinstein
- Heter Iska Klali and Loans Specified to be Al Pi Heter Iska
- Ribbis Mukdemes - Ribbis MeUcheres
- Ribbis Devarim
- Defining Ribbis: Gifts, Favours and Charitable Donations

על פי התורה אשר יורוך

Yorucha

Topical Overview

A TRANSCRIPTION OF THE YORUCHA CURRICULUM WEEKLY OVERVIEW VIDEO

Competition in Halacha

HaRav Chaim Weg

Part I:

WHY MUST WE WORK FOR OUR LIVELIHOODS?

In Sha'ar Habitachon, the Chovos Halevavos discusses a fundamental question: Why did Hashem create the world in such a way that man must work for his basic needs? In the animal kingdom, all creatures are provided with what they need to survive, and no animal must “work for a living”. Only man was made lacking many things and, therefore, he needs to work and toil in order to earn money to sustain himself. Why is this so?

He answers that the need to work for one's livelihood is a test of our *bitachon*. The real truth is that the amount of money one will earn in a year is decreed on Rosh Hashana; however, there is an obligation of *hishtadlus*. One must work for a living to fulfill this obligation and Hashem is testing us to see how we undertake this challenge. If one does his *hishtadlus* within the parameters of halacha, he has passed the test. If he does his *hishtadlus* in a forbidden manner, he has failed.

When it comes to the laws of *hasagas gevul*, one has a prime opportunity to express his *emunah* and *bitachon*. There are many people who would never steal anything or sell defective merchandise, but when it comes to competing, they believe in the capitalistic concept of open and free markets and assume they can do whatever they feel to get ahead. They fail

to recognize that they are bound by halacha, which dictates how and when one may compete with others.

If a person would have true *bitachon*, he would realize that all of his profits are decreed on Rosh Hashana, and he would accept the fact that he gains nothing by engaging in acts of *hishtadlus* that are forbidden by the Torah. He would know that even if it seems that he is losing out by not competing more vigorously, he is, in fact, not losing a thing by sticking to the laws of the Torah.

The Chazon Ish writes that when one is halachically permitted to compete, competing can be part of his *hishtadlus*. However, where halacha dictates that it is forbidden for him to compete, anything he does to that end borders on the prohibition of stealing. This may be a difficult concept to accept, as a competitor is not openly stealing and may not feel like a thief, but if one has proper *bitachon* he will be able to recognize that this is the mandate of halacha and he will not lose by obeying it.

THREE CATEGORIES OF COMPETITION:

Competition can be divided into three categories: instances where it is 100% permitted to compete, instances where it is 100% forbidden to compete, and instances where it is halachically permitted to compete but righteous people are encouraged to be stringent and avoid competing. Regarding the third category, the Rambam says that a “*talmid chochom*” should not do business in such cases, and the Shulchan Aruch Harav says it is “*midas chasidus*” not to compete. >>

1. TACTICS THAT ANYONE CAN DO:

It is completely permitted for existing stores to engage in practices that all of their competitors could do as well should they so choose. This means that it is permitted to entice customers to one's store through sales, promotions, door prizes or any other tactic that one's competitors could technically do as well. Since this is 100% permitted, it is not even a *midas chasidus* to avoid such practices.

2. LOCALS AND NON-LOCALS:

From the Gemara in Bava Basra (21B), we learn that one is permitted to open a new business in the same town that a business of the same kind already exists, even if he will be causing that business a loss in profits. The Gemara adds that only one who lives in the same city may open a competing store that will cause a loss of profits to a local store. Someone who does not live in that town may not open a competing store if he will be causing any loss to an existing store. The Chazon Ish writes that doing so would be a transgression of the Biblical commandment against theft.

To illustrate, if someone is practicing law in a certain city and a lawyer who lives out-of-town wants to open a law practice in the same town; if there is a need for a second lawyer in that town so that he will not be infringing at all on the business of the existing lawyer and will not be causing him any loss, then it would be permitted for him to open. If he will be infringing upon the existing lawyer at all and causing him any loss, he would not be allowed to open. The same would apply to any other service, such as a painter, repairman or any kind of store.

While it is permitted for a local resident to open a competing store that will negatively affect existing businesses, there is a *midas chasidus* not to do so if it will negatively affect the existing stores income. If one wishes to be stringent like this *midas chasidus*, he will only open a store if he knows there is enough business to go around and the existing stores will not suffer a loss. Even if he forces them to work harder, advertise better, or offer better service in order to avoid losing some of their income, that is not considered infringing on their business at all, and there is no *midas chasidus* not to open in such a case.

THE EXCEPTION: TALMUD TORAH:

The teaching of Torah is an exception to the general rule that a non-local is not allowed to compete with local businesses if he is harming them in any way. The Gemara clearly says that when it comes to teaching Torah, competition is always permitted due to the dictum of "*kinas sofrim tarbeh chochmah*", competition increases the quality of everyone's learning. Hence, anyone is allowed to offer a service related to teaching Torah, even if he lives outside the city and even if he will be putting existing Torah teachers in the city out of business completely.

Regarding this rule, the Chazon Ish states his dictum that one must know the halacha before taking action against a competing business one views as a threat. While he acknowledges that if someone from out-of-town would open a store to compete with locals and harm their business, he would be in the wrong and it would be permitted to take action to shut him down, he notes however, that if someone from out-of-town would open a new school to teach Torah and the locals would shut him down, they would be the ones acting inappropriately and they would be considered thieves.

3. PUTTING YOUR COMPETITOR OUT OF BUSINESS:

Although as mentioned, it is permitted for a local resident to open a competing store that will cause a loss in profits to an existing store, there is a notable exception to this rule. If one would be completely putting the existing store out of businesses by opening a competition, it would be forbidden to open.

The Aviasaf gives an example of someone that opens a new business further up a one-way street from an established business. Anyone who walks on this street will encounter the new store first, and, therefore, there is no reason why anyone would make the effort to walk further to go to the existing store. This is his illustration of a case where an existing business will be completely ruined by the opening of a competing store, which is forbidden by halacha even for someone living in the same city.

Gedolei Acharonim, including the Chasam Sofer, accept this position. Rav Moshe Feinstein also accepts this position in two of his teshuvos. Therefore, before one

(continued on pg. 91)

opens a business, he must determine whether he will be putting an existing store out of business or whether there's enough business for both of them to survive. He will need to speak with competent experts who can determine if the new store will be ruining the existing business or will only be taking away some of its profits.

Rav Moshe discusses an instance where there is not enough business in one town to support two of the same genres of stores. For example, if a small town has one existing sefarim store and someone wants to open a competing store, it would only be permitted if there is enough business in town to support two stores and give them both enough profits to remain sustainable.

A similar situation to putting someone out of business would be to undercut his prices to the extent that he can no longer compete and remain viable. A teshuva was sent to the Rama regarding a new printing house that had unlimited resources and was willing to sell sefarim at a loss in order to close the competition down. The Rama wrote that it would be forbidden to buy from this person, as he would take away all the sales from the competition and be putting him out of business completely. That would be another example of completely destroying an existing business.

The same may apply if an existing business sells many products and the new competitor is only taking away all his sales in one area, it still is forbidden, even though the existing business will still be able to earn profits in other areas.

RECAP:

One who lives locally may open a competing business even if it will cause a loss to an existing business; however, there is a *midas chasidus* not to do so if the existing business will suffer a loss of profits. If one would be ruining the existing business and forcing him to close, it would be forbidden even for a local to open a competing business. It is forbidden for a non-local to open a competing business if he will be causing existing local businesses any loss in profits.

It is interesting to note that when one looks at the *haskamos* of older sefarim, they often contain

prohibitions for anyone to print the same sefer for a certain number of years. This was done in order to protect the investment of the original printer so that his business should be able to remain open. The aforementioned teshuva of the Rama went so far as to prohibit anyone from buying a sefer that was printed in transgression of this prohibition, which indicates that if a business is acting out of the realm of halacha, it is forbidden to support such a business.

Part II:

YOM HASHUK:

In Part 1 of this series, we explained that someone who does not live in a particular city is not allowed to open a store there if it will infringe on the livelihood of local merchants, even if he will not be putting them out of business completely. There are, however, some exceptions to this rule.

The Gemara in Bava Basra (22A) speaks about a city that had a "*yom hashuk*", a market day when many people gathered to buy and sell goods. On this day, merchants from surrounding cities would come as well to peddle their wares. The Gemara says that in such a case, it would be permitted for out-of-towners to sell their products and compete with the locals because many buyers also come from outside the city to make purchases, and the non-local sellers can sell to the non-local buyers, which will not have a negative impact on the local merchants.

The Poskim explain that it would be forbidden for a non-local vendor to peddle his wares door-to-door to the local residents, as this would be considered trying to attract the locals in a non-permissible manner; however, if the out-of-town vendor is selling in the marketplace to the general public, he is permitted to do so because we can assume that he is attracting non-local buyers. He does not have to ascertain the residency information of every purchaser to make sure they do not live locally, as he can assume that the majority of buyers on the *yom hashuk* are not local. >>

In contemporary times, we do not have a *yom hashuk* in this form; however, the world wide web, through which merchants target customers across the entire world, bears much similarity to the *yom hashuk* format. The internet is a central location where people from all over gather to make purchases and merchants from all over gather to make sales. This would seemingly be comparable to a *yom hashuk*, where every merchant is permitted to sell to whichever buyers are attracted to him; therefore, online sellers would be allowed to advertise their wares for the general public and accept whatever orders they get, and local merchants would not be allowed to stop them from selling to locals or to stop locals from buying from them.

If an online vendor would want to advertise in local publications and specifically target local residents as potential customers, however, that would not be allowed, as that would be similar to going from door-to-door to attract local customers. But as long as they are only advertising globally, local vendors cannot do anything to stop them.

NO LIMITS ON THE PURCHASERS:

From the halacha of *yom hashuk*, we see an important concept in the laws of competition. We see that there is no real limitation on where purchasers may buy from and no prohibition for them to deliberately take their business to non-local vendors.

If someone would open a store in a local area in a way that transgresses halacha, it would be forbidden for locals to purchase from him; but that is only because they would be facilitating his breach of halacha. If a local would decide on his own that he wishes to travel out-of-town to make purchases, however, local vendors cannot do anything to stop him from doing so and he is not transgressing any prohibition, even though this may be harmful to local commerce.

The Pischei Teshuva cites a *machlokes haposkim* regarding whether locals can prevent outsiders from coming to their town to shop and make purchases if they feel this will have a negative impact on the local economy by diminishing their supply of specific items. Since this is a matter of debate amongst the Poskim, one would not be permitted to take steps to block

non-locals from coming to town to shop.

Thus, practically speaking, we see that if a local resident wants to shop out-of-town, local vendors can do nothing to stop him, and if non-locals want to come to a city to shop there, the locals can't do anything to force them out.

NON-LOCAL WEDDINGS:

This halacha is very relevant today due to a situation that has come up as a result of the COVID pandemic.

In some communities, government regulations of public gatherings are still very strict, while in others the rules are somewhat more lenient. In Canada, for example, it is currently almost impossible to make a wedding, while in Lakewood it is much easier. Due to this circumstance, many people from Canada have been booking *chasuna* halls in Lakewood and making their weddings there. Locals may be upset by this, as the halls are all booked up and they cannot get a date for their children's wedding. While this may be a hardship for people, based on what we just stated they have no halachic recourse to stop Canadians from coming to Lakewood to make weddings.

Local bais dins do have a right to make *takanos* for their city, and if the batei din of Lakewood would choose to decree that only locals should be allowed to use local halls in order to mitigate the problem of couples being stuck in limbo for months before being able to get married, they would have a right to do so; however, simply from the laws of unfair competition, the locals cannot use halacha to keep out non-locals.

WHOLESALE VS. RETAIL:

Our entire discussion of competition until now has focused on retail selling. The Rosh and many other Poskim rule that there are no limitations when it comes to wholesale selling. Thus, even non-locals would be allowed to compete with locals and infringe on their business when it comes to wholesale. The Pilpulei Charifta explains that wholesale is always a global market and limiting wholesale sellers to one specific location would destroy the entire chain of

(continued on pg. 93)

commerce and be harmful to all buyers; therefore, it would be impossible to place such limitations on them.

This halacha, again, is based on the premise that the laws of unfair competition relate entirely to sellers, while buyers are not limited in what they may or may not do. Since wholesale selling is needed for the good of the purchasers, it cannot be limited and the market cannot be restricted in such a manner that will harm the buying public.

TOVAS HALEKUCHOS:

This brings us to the concept of “*tovas halekuchos*”, which means that competition is permitted if there is a clear benefit for the buyers.

According to this rule, if local residents want a competing store in their town, it would be permitted to bring in a non-local to open such a store. The Rema (Choshen Mishpat 196:7) rules that a non-local merchant cannot be blocked from opening a competing store if he is offering better prices or higher quality merchandise. Since this is a “*tovas halekuchos*”, the prohibition of competing with local stores does not apply.

There is a *machlokes* between the Poskim if the cheaper price the competing store is offering must be significantly less than what the existing store charges or even a bit less is sufficient; however, the Pischei Choshen points out that if the quality of goods is better, even a slightly superior quality would be enough to allow a non-local to compete with local stores.

This rule would also apply to a service provider. If a lawyer, plumber, painter or any service provider from out-of-town wants to offer services in a city and compete with the locals, he would be allowed to if he is offering better prices or better-quality work in any way.

The Pischei Choshen adds one caveat and indicates that it would still not be permitted for a non-local to put a local completely out of business, even if he is offering better quality. For example, if a town has one pizza shop, and the quality of their pizza leaves much to be desired. A local resident would be allowed to open a new pizza shop to compete with them, and he would even be allowed to put them out of business,

as they have the ability to shape up and remain in business by offering the same quality as the new shop. An out-of-towner, however, would only be allowed to open a second shop if he is merely causing a loss to the existing shop, but not if he will be putting them out of business completely.

LOBBYING TO KEEP THE COMPETITION OUT:

If someone wants to open a competing store in a permitted manner, it is obvious that the existing stores would not be allowed to lobby the local authorities to prevent him from opening; however, the Chazon Ish, based on a Maharik, understands that this can be done to prevent someone from attaining a status that would make it permitted for him to open a competing store.

To illustrate, if a local resident, who has the right to open a competing store, wishes to open for business, it would be forbidden to lobby the authorities to stop him. If a non-local resident wishes to open a competing business in a way that is forbidden by halacha, all steps can be taken to prevent him from doing so. If this non-local person wishes to move to town in order to make it permissible for him to open and then to open his competing business, it would also be permitted to use the authorities to prevent him from moving to town. Since he has not yet attained the status of one who is permitted to open a competing store, it would be permitted to do what is possible to stop him from gaining that status.

Similarly, the Chazon Ish discusses a case where an employer laid off workers in a permissible manner and then hires new workers. The fired workers are angered by this turn of events and want to form a picket line outside the business to keep the new workers and the customers from entering. The Chazon Ish rules that since the employer was acting within the framework of halacha, it would be forbidden to make such a picket line and it would also be forbidden to use the authorities to prevent the business from operating. He concludes that anyone who uses authorities to harm someone who is acting fully within the parameters of halacha is a thief; however, if one has not yet attained the status of being halachically allowed to do

>>

something, it would be permitted to prevent him from earning that status.

TOVAS HA'IR:

In this vein, it is important to note that when our batei din operated at their full authority and autonomy, they would often make *takanos l'tovas ha'ir*, decrees for the good of the city. Today, bais din does not have the power to operate that way, but the community can use their influence to lobby authorities to do the things that bais din would have done if they had the strength to do so. The Chasam Sofer says that such decrees were made to allow basic commerce to survive, and when bais din cannot make such *takanos*, the public has the right to use whatever means they have at their disposal to enact the same type of decrees.

The same would apply for safety issues. The Bais Shmuel speaks of a story where a man was producing and selling gunpowder in a building that was not properly fireproofed. He says it would be permitted to alert the authorities, as this represents a clear danger and if bais din would have the power, they would shut him down.

Obviously, before such steps are taken one would have to ensure that he is being intellectually honest and is not allowing his personal interests to cloud his judgment. When someone stands to personally gain or lose from a certain business action, he often cannot make impartial decisions; therefore, he would need to speak to others to get a clear perspective before tasking drastic steps like involving the authorities.

Part III:

ANI MEHAPECH BECHARARA:

The Gemara discusses a case of “*ani mehapech becharara*”, which literally means that a poor man is exerting effort in an attempt to get hold of a cookie. The Gemara says that if a second person would jump

in and grab the cookie before the first person can get it, he would be called a *rasha*, a wicked person.

Since the poor man has already made efforts to obtain this cookie, halacha requires others to desist from trying to get it and to let him have it. If someone does grab it before him, he is labeled a *rasha*.

The Gemara is obviously an analogy for any case where one person is trying to acquire a certain object and someone else grabs it first. If conditions are met to forbid him from doing so, he would be considered to be acting incorrectly and he would get the label of *rasha*.

PURCHASING OR TAKING FROM HEFKER?

The first question we need to discuss is how the poor man in the analogy was trying to obtain the cookie. Was he attempting to buy it, or was it an ownerless cookie that he was trying to pick up for free?

There are two cases in the Gemara in Bava Metziah that shed some light on this question. Both of these cases would seem to fall under the category of *ani mehapech becharara*, but the Gemara makes no mention of this prohibition.

The first case involves a person who sees an ownerless item in the street and lays down on top of it. Doing so is not a halachically valid method of acquiring ownership of the item. While he is lying there, another man comes along and takes the item for himself. The Gemara says that the second man gets to keep the item. It makes no mention of the prohibition of *ani mehapech becharara* and does not say that the second man on the scene is a *rasha* for grabbing the item.

The second case discussed in the Gemara involves poor people who were collecting *peah* from a field. One poor man took his garment and threw it on top of some *peah* in an attempt to gain possession of it. Again, such an action does not constitute a valid *kinyan* and the Gemara says that someone else may come along and take this *peah* for himself. Once again, it does not say that he is considered a *rasha* for taking the *peah* away from the first man.

The Rishonim offer various answers to the question
(continued on pg. 95)

of why the Gemara does not mention *ani mehapech becharara* in these two cases.

Tosfos says that *ani mehapech becharara* only applies in the case of a purchase. If one person is exerting effort to try to buy an item, a second person is not allowed to interfere and usurp the deal. This is because he has the option of purchasing the same product elsewhere, so it is improper to obstruct someone else's purchase; however, if one person is trying to take control of an ownerless item, Tosfos says that a second person is not prohibited from grabbing the item away before he gets it. This is because there are no other opportunities to get this item for free, so the second person cannot be told to leave this specific item alone and get it from somewhere else.

Rashi argues and says that *ani mehapech becharara* applies even for ownerless items and says that it would be forbidden to grab away such an item from someone who has already exerted efforts to get ahold of it, and one who does so would be labeled a *rasha*. The Ramban agrees with Rashi and offers two separate answers to explain the two cases in the Gemara. He says that in the case of the lost object, the first man did not exert any real effort to get ahold of it, as lying down atop an object is not considered a genuine effort and does not require any real work. Since he did not truly exert any effort, when the second person grabs it is not considered to be taking it away from the first person and one who does so would not be called a *rasha*.

The Ramban explains the other case by explaining that all poor people have equal rights on the *peah* and everyone is equally trying to get it. Since the second man is also canvassing the field in search of *peah*, he is considered to be exerting as much effort as the first man, and has no less rights to any of the *peah* than him until one of them makes a valid *kinyan*; therefore, he is not considered a *rasha* for taking it.

What comes out from this *machlokes* is that if an item is ownerless, Tosfos would say there is no prohibition of *ani mehapech becharara* for someone to grab it away from a person who is trying to get it. Rashi and the Ramban say that *ani mehapech becharara* would apply, but only if the first person exerted a substantial effort and only if the second person was not exerting equal efforts to the first person.

The Shulchan Aruch cites both opinions. The Rama rules like Tosfos, that there is no prohibition of *ani mehapech becharara* when it comes to an ownerless item. Rav Moshe Feinstein writes that although this is the halacha, one who fears Heaven should be stringent and should not interfere when he sees someone else exerting effort to obtain an ownerless item.

WHAT ARE THE CONSEQUENCES OF BEING LABELED A RASHA?

As we said, one who transgresses this prohibition and grabs an item away from an *ani mehapech becharara* is called a *rasha*. What are the consequences of this label?

The Sm"a says that it can be announced publicly that he is a wicked man. Most Acharonim learn that this is the entire consequence and *bais din* cannot force him to give the item to the other party. His only punishment is that he will be publicly shamed and called a *rasha*. If he does *teshuva* and returns the item, people will have to stop calling him a *rasha*. The Pischei Teshuva discusses whether returning the item is sufficient or if he also has to express remorse for what he did in order for him to lose the label of *rasha*.

GRABBING AWAY UNINTENTIONALLY:

What if the second person on the scene grabbed the item without realizing that someone else was trying to purchase it before he came along?

The Pischei Teshuva says that his act obviously cannot be labeled wicked, as he had no idea that he was doing something wrong. He says that, therefore, he has a right to keep the item and cannot be called a *rasha*. He does say that it would be a "*midas chasidas*" to give the item back to the other party. Rav Moshe Feinstein disagrees and says that even if someone took the item inadvertently from another person who was trying to buy it, he still will be called a *rasha* if he doesn't give it back.

A UNIQUE SALE:

We explained that the halacha is that there is no

>>

problem of *ani mehapech becharara* in the case of an ownerless item because the second party has no other opportunity to obtain this item other than to grab it. Would the same apply in an instance of a unique, special sale, when one would have no other opportunity to buy this item at this price other than here and now?

The Rama does, in fact, rule that a unique sale has the same status as an ownerless item, and the prohibition of *ani mehapech becharara* would not apply. The Shach disagrees and says in the name of the Ramban that the Rabbanim forbade one to grab away an item in any case of a purchase, and a unique sale is not an exception. The Avnei Nezer rules like the Rama, while the Aruch Hashulchan rules like the Shach.

HIRING WORKERS:

The rule of *ani mehapech becharara* also applies when hiring workers. If someone is trying to hire a worker, a second person would not be allowed to jump in and lure the worker away with a better offer.

What if the worker is uniquely skilled and someone with his quality work is not available elsewhere? For example, what if good cleaning help is hard to come by, and someone wants to hire away a quality maid from his friend?

It would seem that this would hinge on the abovementioned *machlokes* between the Rama and the Shach. Although hiring is considered a “purchase”, the Rama would still say that *ani mehapech becharara* would apply whenever the same product is not available anywhere else. The Shach would seemingly hold that *ani mehapech becharara* would still apply, as he applies this rule to all cases of sales, regardless of if the item is available elsewhere or not.

BUYERS AND SELLERS:

The rule of *ani mehapech becharara* only applies when one buyer tries to take away a deal from another buyer. A seller, however, may look for another buyer even if he already is in negotiations with one potential buyer who has already exerted efforts to

make the purchase. If he feels he can get a better deal elsewhere, he is allowed to try to find another customer. Similarly, a buyer is not beholden to the seller even after negotiations began, and if he wants to look for a cheaper deal, he may do so freely.

The prohibition only applies in cases where one buyer is trying to usurp a deal by offering more money or where one seller tries to usurp a deal from another seller by mixing in and offering the customer a cheaper price.

WHAT IS CONSIDERED “EFFORT”?

We said that one may not grab away a purchase once another person has exerted effort to purchase an item. But what exactly constitutes an “effort”?

The Rama rules that once a price has been agreed upon between buyer and seller and all that is missing is the *kinyan*, another buyer may not mix in and offer a higher price. If they are still haggling over the price, there is no prohibition for someone else to come along and break up the deal by offering a better price.

The Prisha disagrees and says that if two people are negotiating a deal and are still haggling over the price, but it is quite clear that they just have to iron out the details and will eventually reach an agreement, it is forbidden for someone else to interfere, even though a final price has not been agreed upon yet.

A common scenario where this would be relevant is when a contract is in the stage of attorney review. In the state of New Jersey, after a real estate contract has been signed, the attorneys for both sides have three days to work out the details and try to raise or lower the price slightly based on various factors. This would be similar to the Prisha’s case where it is clear that an agreement will be reached soon and the two sides are simply haggling over the details. According to the Prisha, *ani mehapech becharara* would apply at this point.

(continued on pg. 97)

Part IV:

DUELING FISHERMEN:

The Gemara in Bava Basra (21B) discusses a case where someone has set up nets to catch fish and a second fisherman wants to lay his nets in the same area. The Gemara says that the second fisherman is not allowed to encroach on the first man's territory by putting down his own nets in the same area. Instead, he must go a bit further away so that he doesn't take away any of the fish that the first fisherman was going to catch in his nets. It seems from this Gemara that the first fisherman already has the rights to these fish, which is why the second fisherman may not infringe on his territory.

The Gemara is bothered by the fact that we know that a local resident is allowed to compete with an existing business. Accordingly, the Gemara asks why the second fisherman is not allowed to put down his nets in the same area and compete with the first fisherman.

The Gemara answers that, in this case, the first fisherman has already set his sights on these fish. Rashi explains that the fisherman has his eyes on these particular fish and has exerted effort to obtain them. Once he has done so, it is forbidden for someone else to grab them away from him.

As mentioned in the previous segment, Rashi's opinion is that the law of *ani mehapech becharara* applies even to ownerless items; therefore, although the fish are ownerless, since the first man exerted effort to try to acquire them, it would be forbidden for someone else to interfere. Rashi is thus very understandable. Tosfos, however, states that *ani mehapech becharara* does not apply to ownerless items. If so, why can't the second man compete to take possession of these fish?

Tosfos offers two answers to explain this halacha-

1. The reason *ani mehapech becharara* applies by a purchase and not by an ownerless item is because an item that is for sale can be acquired elsewhere, while an ownerless item cannot be obtained for free anywhere else; therefore, we can tell people

not to interfere in a sale that someone else has exerted effort to obtain, as they should simply purchase the item elsewhere. However we can't tell someone not to try to obtain an ownerless item, as he cannot find a duplicate anywhere else. The case of the fish can be compared to a sale in this regard, as we can tell the second fisherman to fish elsewhere and leave the first man's territory alone; therefore, *ani mehapech becharara* would apply even according to Tosfos.

2. Tosfos then offers a second answer that has many practical applications. He says that a fisherman is different from someone trying to grab an ownerless item because "*u'mnaso b'kach*", this is his source of livelihood. If someone would try to take away the fish that he has set his sights on, he would be taking away his livelihood. Tosfos opines that this is forbidden to do, even though the fisherman has not yet acquired the fish in a halachically valid way and does not own them yet. Since he exerted efforts to gain control of these fish, we forbid anyone else from ruining his source of livelihood.

MARUFIAH:

The Rama describes a very practical application of Tosfos's second answer. He says that in some places they practiced a rule known as "*marufia*", which translates as "steady customer". In these places, it was ruled that if someone has a steady customer who always does business with him, a competitor would not be allowed to lure this customer away by undercutting him and offering the customer a better deal.

In olden times, many Jews made a living as money lenders. They would lend non-Jews money with interest, and often had steady customers who consistently used their service. In places where the law of *marufiah* was practiced, once someone has an ongoing relationship with a non-Jewish money borrower, a second money lender would not be allowed to offer a better rate in order to steal away this customer. This is because the first money lender has already "set his sights" on this customer, and this is comparable to the case of the fishermen in the Gemara.

>>

As the Rama notes, this sort of *marufiah* was practiced in some areas, but not everywhere. Some places learned the Gemara differently than Tosfos's second answer, and did not consider such actions to be prohibited. Therefore, whether *marufiah* is practiced or not is dependent on the *minhag hamakom*, accepted local practice. The Shulchan Aruch Harav speaks very strongly in favor of following the rule of *marufiah* and says that anyone who fears Heaven should never steal a steady customer in such a way.

WHAT QUALIFIES AS A STEADY CUSTOMER?

The classic case of *marufiah* would be if a customer has a past business relationship with one man, and is expected to purchase from him in the future. Whether a second person may steal away this customer depends on whether or not the rule of *marufiah* is practiced in that particular location. Everyone agrees, however, that if a deal has already been agreed upon between two parties, that an interloper would be forbidden from trying to persuade the customer to back out and purchase from him instead.

To illustrate, the Shulchan Aruch speaks of a case where one money lender entered an agreement with a non-Jew to borrow money from him for 5 years at 5% interest, and the contract stipulates that the money must be paid over the 5-year period and cannot be paid upfront so that all the interest can be collected. In such a case, a second money lender would be prohibited from approaching the borrower and offering to lend him the entire amount so that he can pay back the loan upfront - ignoring the clause in the contract against this - and then pay him back over the next 5 years at 4% interest. Everyone agrees that one who interferes with a deal in this manner is called a *rasha*, with the Shulchan Aruch describing his action as being worse than *ani mehapech becharara* and typical *marufiah*.

We can thus break down cases of steady customers into three categories: If a customer patronized one money lender in the past and is expected to do so again, whether or not a second money lender can approach him and offer better terms is subject to

whether or not *marufiah* is practiced in that location. If money has already been lent with a contract that forbids the borrower from backing out of the deal, it would be forbidden in all places for a competitor to encourage the borrower to breach the contract and utilize his services instead.

If money was already lent but there was no clause in the contract that forbids the borrower from paying upfront and ending the relationship, the Poskim rule that it would be forbidden for a competitor to approach the non-Jew and suggest that he back out of the loan and borrow from him instead; however, if the non-Jew comes up with this idea and he is the one who initiates contact with the second money lender, since he has no contractual requirement to remain tied to the first money lender, the second man would be permitted to go along with his idea and lend him the money on better terms.

CUSTOMERS ALREADY IN A STORE:

If customers are already shopping inside a specific store, it would be forbidden for a proprietor of a competing store to approach them and try to lure them to him by offering a better deal to shop in his store. This is forbidden even in places where the rule of *marufiah* is not usually enforced. The halacha is that one is allowed to compete with another local business, even if he is adversely affecting his bottom line, but the Gemara says that the reason for this is because "*zeh osek b'soch shelo v'zeh osek b'soch shelo*." He will operate in his store and he will operate in his store. One is only permitted to compete with an existing business if he operates in his own store, but not if he operates inside the competing store.

In Israel, it is common for van drivers to canvass a neighborhood looking for customers. They may be tempted to stop by a bus stop and offer the people waiting for a bus to take them to their destination for a fee. According to what we just explained, this may be forbidden because the customers are already at the bus stop, which may be considered the property of the bus company, and it is forbidden to poach customers from inside someone else's business.

(continued on pg. 98)

PERMISSIBLE LURING OF CUSTOMERS:

It is always permitted to advertise one's wares or services, even if this may lure away someone else's steady customers. If one sells cars, for example, he may advertise in a newspaper. It is true that someone who always buys his cars from another dealer may see that the advertiser is offering a better deal, and this may lure him away from his steady supplier; however, since the advertiser is not approaching him directly and trying to woo him away from his competitor, this will not fall under the category of *marufiah*.

Furthermore, if a store has non-Jewish competitors who are actively trying to entice his steady customers to leave him, a Jewish competitor would be permitted to do the same. The reason why some places banned one from trying to lure away a steady customer is because the seller has already "set his sights" on this customer and is relying on his business. If he knows that non-Jews may entice the customer to leave him, he is not assured of the business and cannot be said to have this customer fully in his sights; therefore, *marufiah* would not apply.

GRABBING CHAMETZ AFTER PESACH:

There is a fascinating story discussed in a teshuva in Sefer Ma'asos Binyomin. An owner of a liquor store sold his chametz to a non-Jew before Pesach. When Pesach was over, a competitor hastened to the non-Jew and offered him more money to sell the liquor to him, rather than to the Jew who had sold it to him. By gaining possession of all of the first storeowner's liquor, he would effectively be putting him out of business.

The Ma'asos Binyomin says that this would be forbidden because of a *marufiah*. Since the first owner certainly had his sights on purchasing the chametz back from the non-Jew, he has the rights to this chametz and another buyer may not grab it away.

We see from this teshuva that the Ma'asos Binyomin held that *marufiah* does not only apply to a merchant trying to steal a customer; it also applies to a purchaser exerting effort to buy a specific item.

The Ma'asos Binyomin adds that if the second

store owner purchased the chametz from the non-Jew, *bais din* can take it away from him. This is very puzzling, as the Poskim say that while *marufiah* may be forbidden, *bais din* does not get involved and demand compensation when one transgresses. The Sharei Tzion suggests that he is saying that *bais din* may demand a penalty as such actions are a danger to the accepted rules of commerce, and if there would be no penalty it would be impossible to sustain the economic structure.

FRUITS KNOCKED OFF A TREE:

Another Gemara discusses a case where a poor man is knocking fruits of *peah* off a tree with a stick. He has already knocked the fruits to the ground, but has not yet picked them up to obtain ownership. The Gemara says that it is *gezel d'rabbanan*, Rabbinically decreed theft, for anyone else to pick up the fruit from the ground and take them for himself. Since the first man exerted efforts to knock down the fruits from the branches, they are already considered to be "in his sights", and anyone who grabs them away from him is considered a thief.

This becomes the basis for basic copyright and patent rights in halacha. If someone exerts much effort to create a product, he is akin to a fisherman who has already laid his nets or a poor man who has already knocked fruits off a tree. Once someone has put forth this level of effort, Chazal forbid someone else from coming along and taking his business away from him and one who does so is labeled a *rasha*.

PARNASSAH IS DECREED BY HASHEM:

The bottom line of all of these halachos is that the amount of money one will earn is decreed by Hashem on Rosh Hashanah. One has an obligation of *hishtadlus*, but he is only permitted to try to earn money in ways that are permitted by halacha. One who has strong *emunah* will recognize the fact that engaging in business tactics forbidden by halacha will not bring him any extra profits, and he will only do *hishtadlus* in a permitted manner.

CURRENT YORUCHA CHABUROS

BELLE HARBOR

Congregation Bais Yehuda
R' Dovid Semel

BROOKLYN

Bais Aharon (Felder's)
Rabbi Heshy Wolf

Yad Yosef Torah Center
Rabbi Eddie Kassir

Flatbush Park Jewish Center
Rabbi Eli Moskovitz
Rabbi Yisroel Perelson

CHICAGO

Agudas Yisroel of West Rogers Park
Rabbi Moshe Scheinberg

CLEVELAND

Beis Doniel
Rabbi Dovid Aron Gross

DALLAS

Cogregation Toras Chaim
Rabbi Yaakov Rich

DETROIT

Lakewood Kollel
Rabbi Boruch Miller

FAR ROCKAWAY

Khal Zichron Moshe Dov
Rabbi Ahron Stein

Sulitzer Bais Medrash
Rabbi Avrohom Hartman

JACKSON

Khal East Veterans
Rabbi Baruch Issac

LAKEWOOD

Bais HaVaad
Rav Dovid Grossman

Bais Medrash of Lutzk
Rabbi Yaakov Pascal

Bitbean
Rabbi Aryeh Caplan
R' Ephraim Arnstein

Bernath And Rosenberg
Rav Baruch Fried
R' Yossi Schuck
R' Yehoshua Wolf

Madison Executive Offices
Rabbi Doniel Dombroff

LAWRENCE

Heichal Dovid (W)
Reb Yakov Lowinger
Rabbi Mattisyahu Blumenthal

LOS ANGELES

Kollel of LA
Rabbi Zalmen Frager

Bait Aaron Torah Outreach Center
Rabbi Moshe Nourollah
R' Avraham Hirshberg

LIDO BEACH

Lido Beach Synagogue
Reb Yakov Lowinger

MINNEAPOLIS

Minneapolis Kollel
Rabbi Maeier Kutoff
Rabbi Binyomin Stoll

MONSEY

Haverstraw Community Chabura
Rabbi Tzvi Rubin

Zichron Yakov
Rabbi Yehuda Russack
R' Simcha Levi

Brisker Kollel
Rabbi Michoel Illes

Cogregation Torah Utfla
Rabbi Moshe Langer

PHILADELPHIA

Philadelphia Community Kollel
Rabbi Yosef Prupas
Rabbi Yaakov Baum

QUEENS

Cong. Ohr Bechor Halevi
Rabbi Chaim Schwartz

STATEN ISLAND

Kehilas Niles
Rabbi Dovid Waldman

TORONTO

Ateres Mordechai, Thornhill Kollel
Rabbi Yosef Rothbart

WEST HEMPSTEAD

Young Israel of W. Hempstead
Reb David Felt
Reb Aaron Gershonowitz

Eitz Chayim of Dogwood Park
Rabbi Dov Greer

WOODMERE

Kehillas Bnai Hayeshivos
Rabbi Shmuel Witkin

Aish Kodesh
Rabbi Yoni Levin

Yeshiva Gedola Five Towns
Rabbi Ami Glassberg

TO CREATE OR JOIN CHABURA CONTACT US

 732.232.1412 888.485.VAAD(8223) #302 yorucha@baishavaad.org baishavaad.org/yorucha

JOIN THE YORUCHA INITIATIVE!

 888.485.VAAD(8223) #303

 yorucha@baishavaad.org

 baishavaad.org/yorucha

3 WAYS TO JOIN:

AS AN INDIVIDUAL

Join the national Yorucha chabura together!

Tap into the physical or digital resources via hard copies, web, email and/or whatsapp.

Connect with Bais HaVaad Dayanim and Poskim for any questions you may have, as well as arranging study sessions with a Dayan, setting up a chavrusa, and more.

AS A COMMUNITY

Set up or join a community or shul chabura

Reach out to organize a choshen mishpat chabura in your own shul.

AS A BUSINESS

Set up a Board Room Bais Medrash in your business

Mincha Learning In just 5 minutes a day, before or after Mincha, you can learn short, practical and insightful Business Halachos.

Weekly Lunch & Learn Join a deeper dive into the background of the halachos by understanding the sugya behind the halachos as well.